

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

NUTUK'TA YER VERİLEN KİŞİLERİN 1998, 2005, 2018 VE 2024
SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDA YER BULMA
DURUMLARININ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

TUĞBA FİRDEVS METİN

AMASYA
Kasım – 2024

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

NUTUK'TA YER VERİLEN KİŞİLERİN 1998, 2005, 2018 VE 2024
SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDA YER BULMA
DURUMLARININ İNCELENMESİ

Hazırlayan
Tuğba Firdevs METİN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa KILINÇ

AMASYA – 2024

Aileme...

TEZ ONAY SAYFASI

Tuğba Firdevs METİN tarafından hazırlanan “NUTUK’TA YER VERİLEN KİŞİLERİN 1998, 2005, 2018 VE 2024 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDA YER BULMA DURUMLARININ İNCELENMESİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 26/09/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oyçokluğu ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Doç. Dr. Mustafa KILINÇ

.....

Üye : Prof. Dr. Fahri KILIÇ

.....

Üye : Doç. Dr. Turgut İLERİ

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../.....

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

....../....../.....

Tuğba Firdevs METİN

İmza

ÖZET

NUTUK'TA YER VERİLEN KİŞİLERİN 1998, 2005, 2018 VE 2024 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDA YER BULMA DURUMLARININ İNCELENMESİ

Tuğba Firdevs METİN

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Eylül/2024

Danışman: Doç. Dr. Mustafa KILINÇ

Bu çalışma kapsamında Nutuk'ta yer verilen kişilerin 1998, 2005, 2018 ve 2024 sosyal bilgiler programlarında yer bulma durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında sosyal bilgiler hakkında, sosyal bilgilerin tarihçesi, Türkiye içerisinde sosyal bilgilerin gelişimi, Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, kapsamı yönünde bilgi verilmiştir. Çalışma içerisinde sosyal bilgiler öğretimi kapsamında kullanım gören perspektiflere değinilmiş, sosyal bilgiler öğretimi kapsamında 1998, 2005, 2018 ve 2024 yıllarında kullanım gören öğretim programları hakkında bilgi verilmiştir. Genel kapsamda Nutuk hakkında bilgi verilmiş ve Nutuk eserinin dersler içerisinde kullanımına dair değerlendirme okuyucuya sunulmuştur. Çalışma kapsamında doküman analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Atatürk tarafından kaleme alınan Nutuk eserinin tarih ve inkılaplar hususunda konuları bulunan derslerde temel kaynak olamayacağı fakat yardımcı kaynak olarak kullanımının dersin işlenişi, farklı kapsamlarda değerlendirmelerin yapılabilmesi hususunda destek sağlayacağı görülmüştür. Nutuk'un söz sanatlarının kullanımından uzak ve akılcı şekilde yazılmasından kaynaklı, dönemine ışık tutar nitelikte bulunacağı görülmüş, bu yönde derslerde yardımcı kaynak olarak kullanımının faydalarının bulunacağı kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: sosyal bilgiler, öğretim programı, Nutuk

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE THEIR SITUATION OF FINDING A PLACE IN THE SOCIAL STUDIES PROGRAMS OF 1998, 2005, 2018 AND 2024 OF THE PEOPLE INCLUDED IN THE NUTUK

Tuğba Firdevs METİN

Amasya University, Institute of Social Science

Department Of Turkish and Social Sciences Education, M.A., September/2024

Supervisor: Doç. Dr. Mustafa KILINÇ

Within the scope of this study, it was aimed to examine the status of the people featured in the Speech in finding a place in the social studies programs of 1998, 2005, 2018 and 2024. Within the scope of the study, information was given about social studies, the history of social studies, the development of social studies in Turkey, the definition, purpose and scope of social studies. In the study, perspectives used within the scope of social studies teaching were also mentioned, and information was given about the teaching programs used in 1998, 2005, 2018 and 2024 within the scope of social studies teaching. General information about the Nutuk was given and an evaluation of the use of the Nutuk in the courses was presented to the reader. Within the scope of the study, document analysis technique was used. It has been observed that the Speech written by Atatürk cannot be the main source in courses covering history and revolutions, but its use as an auxiliary source will support the teaching of the course and the ability to make evaluations in different contexts. It has been seen that the Speech will shed light on its period because it is written in a rational way, away from the use of figures of speech, and it has been concluded that it will be beneficial to use it as an auxiliary resource in lessons in this regard.

Keywords: social studies, curriculum, Nutuk

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sürecimde destek veren, yol gösterici olan araştırmamı tamamlamamı sağlayan danışmanım Doç. Dr. Mustafa KILINÇ' a teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen, her daim bana olan güvenlerini üzerimde hissettiğim aileme çok teşekkür ederim.

Tuğba Firdevs METİN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi	2
1.2. Alt Problemler	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Araştırmanın Varsayımları	4

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Sosyal Bilgiler	5
2.2. Sosyal Bilgilerin Tarihçesi	7
2.2.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi.....	7
2.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi.....	8
2.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı	9
2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi	10
2.5. Sosyal Bilgiler Öğretimi Yaklaşımları	11
2.5.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler.....	11
2.5.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler	12
2.5.3. Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler	13
2.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihçesi	14
2.7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrenme Alanları	19
2.8. Sosyal Bilgiler Eğitim Programı ve Programın Yapısı	22

2.8.1. Programdaki Değerler	22
2.8.2. Programdaki Yetkinlikler	24
2.8.3. Programdaki Beceriler.....	25
2.8.4. Programların Genel Amaçları	26
2.9. Sosyal Bilgiler Öğretim Programları	35
2.9.1. 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	35
2.9.2. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	36
2.9.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	37
2.9.4. 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	39
2.10. Genel Olarak Nutuk.....	41
2.10.1. Mustafa Kemal'in Nutuk'u Yazma Amacı	43
2.10.2. Nutuk'un Basılması ve Dağıtımı	43
2.11. Nutuk'un Bir Ders Materyali Olarak Kullanılması	44
III. BÖLÜM	
3. YÖNTEM	47
3.1. Araştırmanın Modeli	47
3.2. Araştırmanın Veri Kaynağı ve Verilere Erişim.....	47
3.3. Verilerin Analizi.....	47
IV. BÖLÜM	
4. BULGULAR.....	48
4.1. 1998 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları	63
4.2. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları	65
4.3. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları	69
4.4. 2024 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları	72
4.5. 1998, 2005, 2018 ve 2024 Programlarının Karşılaştırılması	74
4.6. Nutuk'ta Olumsuz Olarak Yer Alan Şahsiyetlerin Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Bulma Durumları	75
V. BÖLÜM	
5. TARTIŞMA	77
VI. BÖLÜM	
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
6.1. Öğretim Programına Yönelik Öneriler	80
6.2. Ders Programına Yönelik Öneriler.....	80
KAYNAKÇA.....	81
ÖZ GEÇMİŞ	87

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Öğrenme Alanları	22
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Dersi, Haftalık Ders Saati	27
Tablo 3. Öğretim Programlarının Genel Amaçları	34
Tablo 4. Öğretim Programlarına Göre Kazanım Sayıları	40
Tablo 5. 1998, 2005, 2018 ve 2024 Yıllarında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Geçen İsimler	48
Tablo 6. “Nutuk” İçerisinde İsmi Geçen Bazı Şahsiyetler	52
Tablo 7. Hem Nutuk’ta Hem De Ders Kitaplarında Geçen Ortak İsimler.....	61
Tablo 8. 1998 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Durumlarına Göre Nutuk Şahsiyetleri.....	63
Tablo 9. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Durumlarına Göre Nutuk Şahsiyetleri.....	65
Tablo 10. 1998 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Durumlarına Göre Nutuk Şahsiyetleri.....	69
Tablo 11. 2024 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Durumlarına Göre Nutuk Şahsiyetleri.....	72
Tablo 12. Nutuk içerisinde Olumsuz Bahsedilen İsimler	75

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kitabında II. Abdülhamit.....	67
Görsel 2. 8. Sınıf Kitabında İsmet İnönü ve Mahmut Bey.....	68
Görsel 3. 8. Sınıf Kitabında Kazım Karabekir.....	68
Görsel 4. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Kitabında Kazım Karabekir.....	70
Görsel 5. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabında Kazım Karabekir.....	71
Görsel 6. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kitabında Mustafa Kemal Atatürk.....	71
Görsel 7. 8. Sınıf Kitabında Rauf Orbay.....	72

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil. 1 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4. 5. 6. ve 7. Sınıf Düzeyleri.....	65
Şekil 2. Nutuk’ da Geçen Tarihi Şahsiyetlerin Sosyal Bilgiler Programlarında Yıl ve Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	74

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
vs.	Vesaire

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Atatürk'ün yazdığı, tarihi belge olma özelliği bulunan Nutuk isimli eser, çok sayıda alanda okuyucularına bilgi vermekle birlikte tarih, sosyoloji, siyaset, ekonomi, eğitim gibi birçok alanda araştırmaya konu olurken özellikle sosyal bilgiler alanında yeterli sayıda incelemesi bulunmamaktadır. Yapılan çalışmaların geneline baktığımızda T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini kapsadığını Sosyal bilgiler dersini içerisine almadığını görülür. Bu çalışmalar arasında; 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı ile Nutuk'ta yer alan değerlerin, öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi (Hanaylı, Öztürk ve Baysan, 2021), Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde örnek bir uygulama: “bir devrin analizi: Nutuk” (Hayta ve Akhan, 2014), Nutuk eserinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersindeki (ortaokul 8. sınıf) kök değerlerin eğitimi açısından incelenmesi (Şahin, 2021), 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında işlenen Milli Mücadele konularının Nutuk'la karşılaştırılması üzerine bir değerlendirme (Atar, 2023), “Nutuk'ta geçen bazı konuların 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında yer alan kazanımlara ve ders kitaplarına göre incelenmesi saymak mümkündür” (Doğan, 2020).

Nutuk'un sosyal bilgiler alanında fazla araştırma konusu olmamasının birkaç nedeni olabilir. Birincisi, sosyal bilgiler dersleri genellikle geniş bir konu yelpazesine odaklanır ve dönemsel olarak farklı temalara ağırlık verebilmektedir. Bu nedenle, Nutuk gibi belirli bir konuya odaklı uzun bir metin, müfredatın daha genel amaçlarına uygun görülmebilir.

İkinci olarak, Nutuk Türk tarihinde önemli bir yere sahip olsa da, akademik anlamda daha çok tarih ve siyaset bilimi alanlarına odaklanan araştırmacılar tarafından incelenmektedir. Bu yüzden, sosyal bilgiler alanındaki araştırmalarda Nutuk'a daha az yer verilmektedir

Ayrıca, ders programları ve müfredatlar zamanla değişebilir ve güncellenirken belirli eserlere odaklanma oranları da farklılık gösterebilmektedir. Bu da Nutuk gibi eserlerin sosyal bilgiler derslerinde daha az yer almasına neden olabilir.

Nutuk gibi önemli bir metnin sosyal bilgiler alanında daha az araştırılması, ders programlarındaki önceliklendirme, akademik ilgi alanları ve disiplinler arası farklılıklar gibi birçok etkene bağlı olabilir.

1927 yılında Mustafa Kemal tarafından söylenen Nutuk'un birçok incelemesi

yapılmış hakkında makaleler, bildiriler yazılmıştır. Nutuk'un okunuşunun 50. 70. ve 75. Yıl dönümlerinde panel, konferans ve bilgi şölenleri düzenlenmiştir (Uzun, 2005, S.3). Nutuk üzerine Gürkan tarafından yazılmış “*Atatürk'ün Söylev'i (Nutuk) Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*” makalesi de incelendiğinde eserin eğitim-öğretim konusunda yeteri kadar analiz edilmediği görülür. Nutuk'un, yapısı itibarıyla Türk Tarihi'nin oldukça sorunlu belki de en önemli sürecini inceleyen eser şeklinde kabul edilmesi mümkündür. Nutuk kapsamında sunulan durumlar değerlendirildiği zaman oldukça zorlu geçen mücadele sürecinin net biçimde profilinin çıkarıldığı görülür. Atatürk meydana gelen durumları biçimlendiren ve yöneten kişi olarak dikkat çekmekte ve Nutuk isimli yazınında bu dönemin her yönden detaylarını sunarken kıyaslamasını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada problem durumu olarak “Nutuk'ta yer verilen kişilerin 1998, 2005, 2018 ve 2024 sosyal bilgiler programlarında yer bulma durumları nelerdir?” cümlesi kullanılmıştır.

Çalışma içerisinde Nutuk isimli eser farklı bir yönüyle değerlendirilmeye çabalanmaktadır. Türkiye'nin, kuruluş sürecinde yaşanan zorlu süreçte etkileri bulunan kişilerin sosyal bilgiler programları dahilinde bulundurulma durumlarının değerlendirilmesi hedefiyle bu çalışma meydana getirilmiştir.

Çalışmada her bir sosyal bilgiler öğretim programı ayrı ayrı birer alt başlık olarak belirlenmiş ve her birinde yer alan şahsiyetlerin Nutuk içerisinde yer bulma durumları incelenmiştir.

1.1. Problem Cümlesi

Nutuk'ta yer verilen kişilerin 1998, 2005, 2018 ve 2024 sosyal bilgiler programlarında yer bulma durumları nelerdir?

1.2. Alt Problemler

1. Nutuk'ta yer verilen kişilerin 1998 sosyal bilgiler programında yer bulma durumları nelerdir?
2. Nutuk'ta yer verilen kişilerin 2005 sosyal bilgiler programında yer bulma durumları nelerdir?
3. Nutuk'ta yer verilen kişilerin 2018 sosyal bilgiler programında yer bulma durumları nelerdir?
4. Nutuk'ta yer verilen kişilerin 2024 sosyal bilgiler programında yer bulma

durumları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgiler dersleri, değişen ve gelişen dünya koşulları ışığında toplumsal konularda bireysel öğretim sağlamak üzere tasarlanmış ve öğrencilere ihtiyaç duydukları becerileri kazandırmak amacıyla geliştirilmiştir. Sosyal bilgiler programının müfredatı sosyal bilimler perspektifinden ve disiplinler arası bir anlayışla geliştirilmiştir (MEB, 2024).

“Geçtiğimiz yüzyılda tarih disiplininin kapsamı; yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekte, hayatın hemen her alanındaki insan faaliyetlerini kapsayacak şekilde genişlemiştir. Yeni tarih anlayışı; siyasi ve askerî tarihin yanı sıra kültürel, entelektüel, sosyal ve felsefi açılardan da geçmişini incelemeye başlamıştır” (MEB, 2024). Mustafa Kemal tarafından yazılan Nutuk, dönemin yalnızca askeri olaylarını değil sosyo-ekonomik durumunu ve siyasi faaliyetlerini de inceleme imkânı sunar. Bu yönüyle 2024 sosyal bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük programlarıyla örtüşmektedir.

Çalışma içerisinde Nutuk isimli eser farklı bir yönden değerlendirilerek, Nutuk'ta yer verilen kişilerin 1998, 2005, 2018 ve 2024 sosyal bilgiler programlarında yer bulma durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Türk Eğitim Sistemi'nin temellerinin oluşmasında büyük katkısı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün yazmış olduğu bu eserin katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ayrıca Türkiye'nin sosyal bilgiler müfredatının tarihsel süreçte nasıl değiştiğini anlamak. Bu değişim, eğitim politikalarının, toplumsal değerlerin ve pedagojik yaklaşımların evrimi hakkında bilgi sağlayabilmek, Atatürk'ün düşüncelerinin ve vizyonunun eğitim sistemindeki yansımalarını anlamaya yardımcı olabilmek, tarihsel figürlerin eğitimdeki önemini ve nasıl işlendiğini görebilmek, bu hedeflere ulaşarak, sosyal bilgiler programlarının tarihi figürleri ve olayları nasıl ele aldığını, eğitimdeki yerlerinin ve etkilerinin zamanla nasıl değiştiğini araştırarak, eğitim politikalarının ve öğretim stratejilerinin değişimini daha iyi anlamayı amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler, sosyal bilimler ve sosyal bilgiler dersinin temel konularını hayatın tümünden alıyor olması, Nutuk eserini yazan Mustafa Kemal Atatürk'ün, Türkiye'de kurulan eğitim sisteminde büyük etkiler göstermiş olması ve yön gösterici konumunda bulunması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Nutuk isimli eserde yer bulan kişilerin sosyal

bilgiler programları kapsamında yer bulması çeşitli dönemler içerisinde değişkenlik göstermiş ve farklı dönemlerde farklı yoğunluklarda yer verilmiştir. Nutuk, Atatürk ve Sosyal Bilgiler yönünde meydana getirilen çalışmalar bulunmasına karşın bu alanda yeterli miktarda güncel araştırmanın bulunmaması ve Nutuk isimli eserde bulunan kişilerin Sosyal Bilgiler Programlarında yer edinme seviyelerini değerlendiren çalışmaların varlık göstermemesi çalışmanın önemini teşkil etmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma kapsamında değerlendirilen kişiler yalnızca Nutuk içerisinden ve 1998, 2005, 2018 ve 2024 sosyal bilgiler programlarından belirlenmiş, bu kapsamda çalışma yalnızca Nutuk isimli eser ve sosyal bilgiler öğretim programlarıyla sınırlandırılmıştır.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Çalışma kapsamında değerlendirilen Nutuk isimli eserin çalışmanın konusuna uygun şekilde ve kapsamlı şekilde değerlendirildiği varsayılmaktadır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler, bireyin sosyal kapsamdaki varlığının etkin şekilde yerine getirmesi amacıyla; psikoloji, ekonomi, antropoloji, felsefe, coğrafya, hukuk, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi benzeri vatandaşlık bilgisi ve sosyal bilimleri içerisinde bulunduran öğrenme bölümlerinin bir arada bulunmasına imkân veren, kişinin bireysel ve toplumsal yöndeki çevresiyle etkileşimlerini geçmiş, günümüz ve gelecek şeklinde değerlendirildiği, toplu öğrenme bilincinden hareketle planlanmış birey ve toplumla ilgili çeşitli bilimlerin yöntem ve konularından yararlanarak, kişinin toplumsal ve kişisel çevresiyle etkileşimlerini zaman etkeni kapsamında, değerler arası bilinçle değerlendiren, küresel hale gelen dünya içerisinde yaşamla ilgili il elden demokratik kapsamdaki değerlerle donatılmış, doğru şekilde düşünebilen, beceri seviyesi yüksek ve etkinlik düzeyi artırılmış bireyler yetiştirmeyi amaçlayan çalışma alanı olmaktadır (Serttaş, 2019, s.9).

Kişi ve kişilerin içerisinde olduğu toplum devamlı olarak değişim içerisinde bulunmasından kaynaklı çeşitli problemler meydana gelmektedir. Kişilerin toplumdaki ihtiyaçlarını sağlayabilmek adına, bireylerin toplumla dengeli şekilde hayat sürebilmeleri adına toplum ve bireyi değerlendiren bilim alanlarına oldukça büyük roller verilmektedir. Kişiler içerisinde bulundukları toplumun kendilerinden bekledikleri rolleri aktif şekilde kavramaları ve rollerini etkin biçimde sağlayabilmeleri adına toplum ve bireyi değerlendiren bilim alanlarına gereksinim bulunmaktadır. Kişilerin gereksinim gördükleri bilim alanları bu sayede toplum bilimlerinin alanı şeklinde sosyal bilimleri meydana getirmiştir (Gidens ve Balkız, 2007, s.17).

Sürekli değişim içerisinde olan ve devamlı gelişim içerisinde bulunan ülke ve dünya standartlarıyla etkin ve doğru merkezli kararlar alıp problemleri çözebilen, temel vatandaşlık rollerini doğru şekilde sağlayabilen kişiler yetiştirme amacıyla birey ve toplumu değerlendiren bilimlerden sağlanan bilgi, yöntem ve yetenekleri bir araya getirerek aktif şekilde kullanım gören ders “*Sosyal Bilgiler*” olmaktadır (Kaymakçı ve Ata, 2012, s.36). Sosyal bilgiler düzeninin temeli bireyin içerisinde bulunduğu toplumla davranış, tutum, yetenek ve bilgi alışverişlerinin oluşturduğu sonuçlar olmaktadır. Sosyal bilgiler dersi içerisinde kişi dahil olduğu toplumun kendisinden tam olarak neleri beklediğini kavrarken,

bireyler arası toplumsal yöndeki etkileşimi de sağlanmış olmaktadır. Toplum içerisindeki sınıf ve gruplar içerisinde hangi şekilde tutum sergilemesi gerektiği yönünde fikir ve bilgi kazandırılmak hedeflenmektedir. Kişilerin farklı insanlarla, ülkeyle veya dünya ile kurduğu bağlantıların planlanmasına destek sağlamaktadır. Kişilerin esas gereksinimlerini gidermelerini, geleneklerini kavrayarak modern dönem kültürüyle karşılaştırmasını, tarihini doğru şekilde öğrenmesini ve standart yaşam içerisinde karşı karşıya kaldıkları sorunları mümkün olan en basit şekilde çözüme ulaştırmaları noktasında sosyal bilgilerin kazandırdığı faydalar dikkate değer niteliktedir (İnan, 2014, s.11).

Sosyal bilgiler edinimlerinin, kişinin yükümlülüklerinin bilincinde olma, çeşitliliklere saygı gösterme, dünyada ve etrafında bulunan problemler karşısında farkındalık bilinci yüksek seviyede bulunan kişiler yetiştirme hedefi bulunmaktadır. Temelinde insanı bulunduran bilimler içerisinden tercih edilmiş bilgilere yönelik, kişileri sosyal yöndeki yaşamlarıyla ilgili toplumun kişilerden beklediği performans, bilgi ve çabaların kazandırıldığı bir bölüm olmaktadır (Demir ve Akengin, 2014, s.32). Kişi ve toplumla ilgili çeşitli bilimlerin yöntem ve içeriklerinden yararlanarak bireyin kişisel ve toplumsal çevresiyle bağlantısını deneyim, davranış, tutum, yetenek ve bilgilerinin bağlantısını zaman içerisinde edinimler arası bilinçle değerlendiren ve küresel hale gelerek tüm insanlara yansıyan yaşamla ilgili demokratik değerlerle donatılmış, bireye verilen bilgilerin temelini değerlendiren, fikir üretebilen, sorgulayan, mantık ve bilimin temelinde tutumlar sergileyebilen vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan alan olmaktadır (Öztürk ve Kafadar, 2020, s.113).

Sosyal bilgilerle alakalı meydana getirilen ifadeler ve sunulan bilgiler, sosyal bilgilerin gerek Türkiye gerekse dünya kapsamında tüm insanları, sosyal yöndeki birlikleri ve bütün toplumları içerisinde barındıran alan havuzu bulunduğu görülmektedir. Sosyal bilgilerin fark gözetmeksizin tüm insanlar adına büyük önem teşkil ettiği görülebilmektedir. Tüm ülke ve halklar kendilerinin geleceklerini daha iyi hale getirmek için, toplum içerisinde bulunan kişilere geleneklerini, adetlerini, örflerini, geçmişini, kültürünü ve tarihini etkin biçimde kazandırarak, nitelikli kişiler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bahsi geçen hedeflere ulaşabilmenin en temel yoluysa etkin ve düzenli eğitim olmaktadır. Toplumlar içerisinde oldukları dönem ve durumları tüm etkenleriyle gelecek kuşaklara ulaştırmak adına eğitim sistemleri düzenlemektedirler (Pekuslu, 2019, s.29).

2.2. Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

2.2.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgiler eğitimlerinin küresel kapsamda net olarak ne zaman ve hangi şekilde başlangıç gösterdiği bilinmemektedir. Ancak içerisinde barındırdığı konular kapsamında kişilerin topluma ve hangi tecrübeleri yaşadığı fiziksel olarak çevreyle uyumlu şekilde bulunmasını kolay hale getiren eğitim şeklinde bulunduğu kabul edildiği durumda, sosyal bilgilerin tarihinin insanlığın varlık gösterdiği gün itibarıyla başlangıç gösterdiği belirtilebilmektedir. İlk dönemler itibarıyla Roma, Antik Yunan ve Çin içerisinde düzenli olarak ders şeklinde verilen vatandaşlık, hukuk, coğrafya ve tarih eğitimlerinin Sosyal Bilimler ile alakalı bulunduğu görülmektedir (Kılıçoğlu, 2021, s.13). Osmanlı ve Türk İslam devletleri içerisinde yoğun şekilde coğrafya ve tarih eğitimleri verilmiştir.

Bu kapsamda Sosyal bilgilerin içerisinde bulunan konularla alakalı eğitimlerin tek düzeni derslerle verilmeye çabalandığı görülebilmektedir. Sanayi devrimiyle beraber yükseliş gösteren göçler sonucunda temel olarak Amerika içerisindeki toplumsal yapının farklılaştığı görülmektedir. Amerika içerisindeki etnik ve dinsel yöndeki temellerin değişkenlik göstermesiyle beraber ülkenin sosyal kapsamdaki değer ve dinamikleri yüksek oranda farklılaşmaya başlamıştır. Bu durum sonucunda merkezi yönetimler etkinlik göstermeye başlamıştır. Ülke içerisinde bulunan çeşitli etnik kökenleri bulunan ve çeşitli dinlere mensup kişilerde ait olma hissinin gelişimi ve başarılı Amerikan yurttaşları yetiştirme hislerini kazandırmak adına yenilikler meydana getirilmiştir. Bahsi geçen yeniliklerden biri eğitim kapsamında meydana getirilmiştir. Kişilerin toplumla uyum içerisinde bulunabilmeleri ve karşı karşıya kaldıkları sorunları çözüme ulaştırabilmeleri adına gerekli olan tutum, yetenek ve bilgilerin kazandırılması gereksinimi meydana gelmiştir. Sosyal bilgiler dersi yurttaşların topluma faydalı kişiler olarak kazandırılması hedefiyle bahsi geçen gereksinimleri toplamıştır (Bektaş, 2019, s. 63).

Sosyal bilgiler dersleri ilk olarak çok disiplinli şekilde 1916 yılı içerisinde Amerika'da verilmeye başlamıştır. Sonrasında 1921 yılı içerisinde Amerika'da "*Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi*" meydana getirilmiştir. 1930 ila 1940 yılları içerisinde Amerika'da, Sosyal bilgiler dersi tarih ve coğrafya yoğunlukta olacak şekilde verilmeye başlamıştır. 1960 ila 1970 yılları içerisindeyse Bruner buluş öğrenme teorisinin etkilerinden kaynaklı eğitim kapsamında yenilik tutumları meydana getirilmiştir. Bahsi geçen tutumun etkisiyle, Sosyal Bilgiler dersi içerisindeki tarih ve coğrafya alanındaki bilgi miktarı azaltılmış ve sosyal

psikoloji, antropoloji, siyaset ve ekonomi benzeri alanlara yönelik bilgilerin miktarı artırılmıştır. Ek olarak tümdengelim tekniği yerine tümevarım tekniği kullanılmaya başlanmıştır. Ancak 1980 yıllarına gelindiğinde bahsi geçen perspektif başarılı görülmemiş ve yeniden geleneksek tekniklere geçiş sağlanmıştır (Kılıçoğlu, 2021, s.14). 1994 yılına gelindiğinde Amerika içerisinde “*Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi*” sosyal bilgiler planlaması adına tüm konularda normlar ortaya koymuş ve meydana getirilecek düzenlemeler oluşturulan normlar standartlarında planlanmıştır (Tay, 2011, s.).

2.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi

Türkiye içerisinde verilen eğitim tarihi değerlendirildiğinde Türklerin İşlamiyet’e geçişi öncesinde sosyal yaşamla alakalı bilgiler, toplumu meydana getiren standartlar, gelenekler, değerler, görenekler ve töreler sayesinde genç kuşaklara kazandırılmaya  abalanmıştır. İşlamiyet’in Türkler tarafından kabul edilmesi sonrasındaysa toplumsal kapsamdaki bilgiler dini yöndeki düzenlerle kazandırılmaya  abalanmıştır. Osmanlı ve Selçuklu devleti zamanında kurulan medreseler ve “*Sıbyan Mektepleri*” dahilinde din merkezli eğitimler sunulmuştur (Bektaş, 2019; Kılıçoğlu, 2021; Tay, 2011, s.16).

Osmanlı devleti dönemi içerisinde sosyal bilgiler dersinde bulunan ve sosyal bilgiler dersinin faydalandığı normlar içerisinde bulunan tarih ve coğrafya ders şeklinde ilkin Tanzimat dönemi içerisinde okul düzenlemelerinde bulunmuştur. İstanbul Dar lmuallimi düzenlemesi içerisinde “*Muhtasar Coğrafya ve Muhtasar Tarih-i Osmani*”, Darülmuallimin-i Sıbyan’da Coğrafya ve Tarih, Darülmuallimin-i Rüşdiye’de Osmani İdadiye ve Tarih-i Umumi alanlarında verilmiştir (Akyüz, 2014, s.52).

1904 yılı içerisine kabul edilen program içerisinde yalnızca “*Muhtasar Tarih-i Osmani*” dersi olmakta ve kabul edilen program bütün okulları içerisinde barındırmaktadır. 1913 yılı içerisinde kabul edilen yasayla coğrafya ve tarih derslerinin yanında “*Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye*” dersi de ilköğretim düzenlemeleri içerisine dahil edilmiştir (Kılıçoğlu, 2021; s. 8). Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin içeriğini meydana getiren dersler şeklinde bulunan yurt bilgisi, coğrafya ve tarih, “*1924 yılında, 1926 yılında, 1930 yılında, 1932 yılında, 1936 yılında ve 1948 yılında*” kabul edilen programlarda farklı dersler olarak verilmiştir (Tay, 2011, s.15). Türkiye içerisinde sosyal bilgiler adında ilkin 1960 yıllarında dersler verilmiştir. Bu dönem içerisinde yurt bilgisi, coğrafya ve tarih dersleri bir araya getirilmiş ve ders ismi “*Toplum ve  lke İncelemeleri*” olarak değiştirilmiştir (Kılıçoğlu, 2021, s.16).

Sosyal bilgiler dersi ilkokullar kapsamında 1968 ve ortaokullar kapsamında 1975 yılı itibarıyla verilmiştir. Ancak 1985 yılı içerisinde yeniden tek disiplinli bilinçle ikinci sınıfta “*Yurttaşlık Bilgisi, Milli Coğrafya ve Milli Tarih*” şeklinde okutulmuştur. 1997-1998 eğitim yılı itibarıyla Sosyal Bilgiler Dersi dört, beş, altı ve yedinci sınıflar adına yeniden disiplinler arası bilinçle verilmeye başlamıştır. 1998 yılı itibarıyla gelişim ve değişim aşamasında bulunan toplumların sonucu şeklinde gereksinimlerin değişkenlik göstermesi öğretim düzenlemelerinin de gelişim ve değişim göstermesini zorunlu kılmıştır. Bahsi geçen gereksinimlerin edinilmesi adına 2005 yılı içerisinde aktif çalışmalar neticesinde güncel bir öğretim düzenlemesi meydana getirilmiş ve 2005-2006 eğitim yılı itibarıyla tüm şehirlerde faaliyet göstermiştir (Çatak, 2015, s.74).

2016 yılı içerisinde sürekli olarak değişim ve gelişim içerisinde bulunan standartlarla uyumlu şekilde bulunmak ve sosyal bilgiler eğitim programlarının daha etkin hale getirilmesi hedefiyle “*Çekirdek Sosyal Bilgiler devlet Standartları Çerçevesi*” meydana getirilmiştir. Türkiye içerisinde sosyal bilgiler farklı akım ve felsefelerden aktif olarak etki görmüş, içerisinde bulunulan süreç ve toplumun ihtiyaçlarına yönelik sosyal bilgiler öğretim programlarının kendisini yenilemiştir. Türkiye içerisinde sosyal bilgiler eğitim programlarının tarih kapsamında 1924 yılı itibarıyla 2017 yılına değin çok sayıda değişim meydana getirmiştir. (MEB, 2018, s.365). Sosyal bilgiler hayat merkezli bilgileri içerisinde barındıran dinamik biçimli eğitim aşamalarından meydana gelmesinden kaynaklı içerisinde bulunulan dönemin teknoloji ve bilim dünyasında meydana gelen gelişmeler ve toplumların yetiştirmeyi hedeflediği güçlü, etkin ve başarılı kişileri yetiştirme hedefi sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının gelişimini büyük oranda etkilemiştir (Meydan ve Akkuş, 2014, s.29). Türkiye kapsamında 2018 yılı içerisinde 2005 yılı içerisinde onaylanan sosyal bilgiler programı tekrar değerlendirilmiş, geliştirilmiş ve değiştirilmiştir.

2.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal bilgiler ifadesi ilkin 1916 yılı içerisinde Amerika’da bir araya gelen ekip tarafınca ifade edilerek onaylanmıştır. Sosyal bilgiler kişinin aktif olarak bulunduğu bölgeyi bilmesi ve hayat sürdüğü çevreyi bilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler öğrencilerin hayat kapsamında aktif olarak kullanması beklenen bilgilerin bulunması kapsamında önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler dersiyle kişilerin toplumda etkin şekilde bulunması noktasında vatandaşlık bilgilerinin büyük önemi bulunmaktadır. Kişilerin toplum içerisindeki hayatını kavraması noktasında sosyal bilgiler etkin rol oynamaktadır.

Öğrencilerin ders içerisindeki bilgileri öğrenmesini daha etkin ve kolay hale getirmek adına modern öğrenme tekniklerinden faydalanılmaktadır. Öğrencilerin kişisel nitelikleri hesaba katılarak meydana getirilen eğitim tekniklerinden sağlanan dönütlerle öğrenci etkinlik seviyelerinin yükseldiği görülebilmektedir. Öğrencilere verilen derslere öğrencilerin etkin şekilde dahil olmasını sağlamak adına çağdaş öğrenme tekniklerinin faaliyet göstermesi neticesinde ders katılımlarının yükseliş göstermesi beklenmektedir.

Sosyal bilgiler, öğrencilerin dahil oldukları topluma uyum sağlaması ve kişilerin görece yeterli şekilde bulunması kapsamında önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler sayesinde kişilerin kimlik edinimleri hız kazanması ve edinmeleri beklenmektedir. Sosyal bilgiler çeşitli disiplinlerin toplanması ve sosyal bilgilerin kapsamlı şekilde bulunması noktasında çok fazla disiplinin bulunması etki göstermiştir. Kişilerin dahil oldukları toplumdaki gelenek ve kültürleri kabullenmesi noktasında sosyal bilgiler büyük rol oynamaktadır. Sosyal bilgilerin esas hedeflerin arasında kişilerin daha etkin şekilde bulunması ve üretken kişiler yetiştirilmesi de bulunmaktadır. Sosyal bilgiler kişilerin toplumdaki etkin kişiler şeklinde bulunması, sorumluluk ve haklarını kavraması kapsamında önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler öğrencilerin içerisinde bulundukları toplumun gelenek ve kültürlerine uyumlu şekilde bulunması, bu yönde hayat sürmesi ve kendisinin gelenek ve kültürüyle çevresinde bulunan gelenek ve kültürleri kavraması yönünde önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler kişilerin çevresini bilmesi ve sosyal bilgiler derslerine aktarılmış biçimi şeklinde bulunmaktadır.

2.4. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi

Sosyal bilgiler çok fazla perspektifin toplanmasıyla meydana gelen bir dersi temsil etmektedir. Sosyal bilgiler dersi kişinin toplumda başarılı biçimde bulunması noktasında büyük rol oynamaktadır. Sosyal bilgilerle öğrenciler dahil olduğu çevresi bilmesi ve kavrayabilmesi kapsamında büyük önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler sayesinde öğrencilerin kendi kimliklerini edinmesi de kolay hale gelecektir. Sosyal bilgilerle öğrenciler dahil oldukları toplum hakkında bilgi edinecek, coğrafyası, tarihi ve tecrübeleri kapsamında bilgi edilebilecekleri öngörülmektedir. Sosyal bilgiler dersi, dersin sağlandığı öğrencilerin tecrübe ettikleri ülkenin adalet, hürriyet ve hak ifadelerin kavranmasında, toplum içerisindeki kültürlerin öğrenilmesinde ve gelecek nesillere aktarımı hususunda büyük rol oynamaktadır.

2.5.Sosyal Bilgiler Öğretimi Yaklaşımları

Sosyal bilgiler eğitimlerinde öğrenmenin çeşitlendiği oranda sosyal bilgiler eğitimi keyifli şekilde sürdürülebilmektedir. Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında görece etkin şekilde bulunabilmek adına çok sayıda perspektif gündeme gelmiş ve sosyal bilgiler öğretimlerini görece etkin şekillere getirmek adına perspektif gündeme getirilmiştir. Bu durumdan yola çıkılarak hiçbir öğretim ve öğrenme durumunun tek taraflı şekilde bulunmamasına benzer biçimde sosyal bilgiler öğretimleri de çok yönlü şekilde öğretim perspektifleriyle değerlendirilmelidir. Bundan dolayı çeşitli düzenlemeleri içerisinde bulunduran disiplini temsil etmektedir (Yalçın ve Akhan, 2019, s.845). Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında bulunan perspektifler sosyal bilgilerin geniş çaplı şekilde bulunmasına sebebiyet vermektedir. Sosyal bilgilerin geniş çağlı şekilde bulunması öğrencilerin yaşamlarına dair hazırlıklı şekilde bulunması noktasında büyük rol oynamaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi içerisinde bulunan dönemin şartlarına uygun şekilde bulunması adına sosyal bilgileri içerisinde bulunduran perspektifler meydana getirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretimlerinin görece ayrıntılı şekilde bulunması adına güncel perspektifler gündeme getirilmiştir. Bu yönde farklı öğretim tekniklerinin gündeme gelmesine sebebiyet vermiştir. Genel olarak tarihsel kapsamda sosyal bilgiler öğretimi noktasında üç öğretim düzeni kabul edilmiştir (Şekerci, 2018, s.38);

- Yansıtıcı değerlendirme alanı şeklinde sosyal bilgiler,
- Sosyal bilim şeklinde sosyal bilgiler,
- Vatandaşlık aktarımı şeklinde sosyal bilgiler.

2.5.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler dersi kapsamında bulunan perspektiflerden biri olarak vatandaşlık aktarımı şeklinde sosyal bilgiler olmaktadır. Vatandaşlık aktarımı sosyal bilgiler eğitimi kapsamında en aygın ve temel şekilde kullanım gören perspektif olmaktadır. Sosyal bilgiler dersi kapsamında bulunan vatandaşlık aktarımı şeklinde sosyal bilgiler temel öğrenme kapsamında bulunan vatandaşlık aktarımı klasik yolla öğrenmeyi esas kabul etmektedir. Vatandaşlık perspektifi şeklinde sosyal bilgiler klasik perspektifi esas kabul etmektedir. Geleneksel öğrenmeyi kabul eden vatandaşlık aktarımı şeklinde sosyal bilgiler aktif kişiler yetiştirmeyi kabullenmektedir. Bu yöndeki perspektifte toplumda bulunan kültürel gelenekleri kabullenmeyi hedeflemektedir.

Kültürün sürekliliği adına bahsi geçen perspektif önem teşkil etmektedir. Esas düşüncesi iyi ve aktif bir yurttaş yetiştirmektir. Vatandaşlık aktarımı şeklinde sosyal bilgiler

esas hedefi kişilerin üretken ve başarılı kişiler şeklinde bulunmalarını hedeflemektedir. Vatandaşlık perspektifinde kişilerin dahil oldukları topluma uygun şekilde bulunmasını hedeflemektedir. Dahil oldukları topluma uyum sağlayabilmesi adına uğraş vermektedir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında vatandaşlık aktarımı şeklinde sosyal bilgiler aktif yurttaş şeklinde bulunmak adına önem teşkil etmektedir. Kişinin içerisinde bulunduğu toplum ve kültürü tanıması noktasında büyük önem teşkil eden perspektiftir (Özmen, 2011, s.438). Bahsi geçen öğretim perspektifi temel sosyal bilgiler dersinin öğretimi kapsamında temel çıkış hedefi olarak kabul edilmiştir. Bu perspektifin öğretmen merkezli şekilde bulunması öğrencilerin görece geride bulunduğu bir perspektif olmaktadır. Bahsi geçen perspektifte topluma uyum sağlanması toplumun koşullarına uyum sağlanması yönünden perspektif önem teşkil etmektedir.

Klasik kültür aktarımı bahsi geçen perspektifte kabul edilmektedir. Bu yönde geçmiş bilme, geçmiş zamanlardan ve var olan geleneklerden gurur duyma, yükümlülük sahibi olma, uyumlu şekilde tutumlar ortaya koymaya ve güç sahibine bağlılık gösterme vatandaşlık aktarımı düzenlemenin en temel içeriği olmaktadır. Vatandaşlık aktarımı şeklinde sosyal bilgiler, öğretimi en temel sosyal bilgiler öğretimi bilinci bulunmasına ek olarak üzerinde yoğun tartışmalar bulunan perspektif olmaktadır. Bahsi geçen perspektifte kişilerin gereksinim görülen durumlara uyum sağlayabilmesine gerek görülmekte, bu durum da süreç içerisinde kişilere çeşitli sorunlar yaşatabilmektedir. Bütün insanların kendisine kabullendirilen yasalara uygunluk göstermek istemeyebilmektedir. Bu durum toplumda sorunların meydana gelmesine sebebiyet verebilmektedir (Aslan vd., 2016, s.41). Sosyal bilgiler dersi kapsamında bulunan ilk perspektifi temsil etmektedir. Öğretmen temelli bir perspektiftir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında manevi yöndeki değerlerini kavramayı ve bu yöndeki manevi değerleri sonraki nesillere aktarımı hususunda büyük önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler kapsamında bulunan perspektif sayesinde kişiler kendilerinin sorumluluk ve görevlerini kavramak adına önemi bulunan bir perspektiftir.

2.5.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgilerde süreç içerisinde meydana gelen değişimden sonra perspektif kapsamında farklılıklar görülmüştür. 1950 yılları sonrasında küresel çapta oluşan algı ve değişimler sonrasında eğitimin temel kalıplardan arındırılması hedeflenmektedir. Sosyal bilgiler öğretimlerini geleneksel biçimde kalıp hale gelmiş tekniklerden arındırarak öğrencilerin başarılı şekilde bulunmasını hedeflemektedir. Sosyal bilgiler öğretimi

kapsamında kişinin otorite kapsamından bağımsız şekilde tutum sergilemesi hedeflenmektedir. Kişinin toplumsal yöndeki yapıları denetlemesini hedeflemektedir. Bu yöndeki perspektif değerlendirildiğinde kişiyi merkez alması kişinin toplumda bağımsız şekilde tutum sergilemesi bu perspektifi vatandaşlık perspektiflerinden ayrı tutmaktadır. Kişinin bilgi birikimi şeklinde yeterli miktarda bulunması kapsamında bu perspektif önem teşkil etmektedir. Bahsi geçen perspektifte kişinin dahil olduğu toplum içerisinde görece yetenekli ve bilgili şekilde bulunmaları beklenmektedir. İçerisinde bulundukları toplum içerisinde görece donanımlı kişiler şeklinde bulunmaları beklenmektedir. Kişinin edindiği yetenek ve bilgilerin edinilmesi yönünden bahsi geçen perspektif önem teşkil etmektedir (Öztürk, 2019, s.41). Bahsi geçen perspektifin de sosyal bilgiler dersi kapsamında sosyal bilgiler adına gerekli olan bilginin meydana getirilmesi ve sağlanan bilgilerin aktif şekilde kullanımı kapsamında perspektif önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler adına gerekli olan bilgilerin edinilmesi kapsamında büyük rol oynamaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi adına edinilen bahsi geçen bilgiler kişilerin görece donanımlı şekilde bulunması kapsamında büyük önem barındırmaktadır.

2.5.3. Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında meydana getirilen farklılıklar, perspektiflerde de etkinlik göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında meydana gelen yansıtıcı değerlendirme bölümü şeklinde gündeme gelmektedir. John Dewey'in düşünceleriyle meydana getirilmiştir. Esas hedefi, öğrencilerin kişisel ve toplumsal yöndeki sorunlara karşı üzerinde fikir yürüterek, mantıklı ve makul şekilde alınmış kararlar ulaşılması hedeflenmektedir. Bu perspektifte kişi yaşamında meydana gelen sorunlar ve tecrübe ettiği durumların çözümü noktasında bu perspektifi aktif şekilde kullanmaktadır. Kişinin sorunlarla başa çıkabilmesi noktasında bahsi geçen perspektif önem teşkil etmektedir. Bu perspektif kişiye özgüven sağlamaktadır. Kişinin tecrübe ettiği problemlere kendi iradesiyle çözüm sunulabilmektedir. Kişinin problemleri kavraması ve problemler yönünde çözümler üretebilmesi kapsamında bu perspektif önem teşkil etmektedir (Karadağ, 2010, s.43).

Bahsi geçen perspektif kişiye çok yönlü fikir üretme, karşı karşıya kaldığı problemlere çözüm sunabilme kapsamında beceri sağlamakta ve bu yönde önem teşkil etmektedir. Kişi bahsi geçen perspektifte sağladığı bilgi ve tecrübeleri yaşamında karşı karşıya kaldığı problemler karşısında aktif olarak kullanmaktadır. Reflektif değerlendirme bölümü şeklinde sosyal bilgiler öğretimi kapsamında içerikler hiçbir güç yahut bilimce

meydana getirilememektedir. Kişinin dersler içerisinde görece başarılı şekilde bulunabilmesi derslerin aktif şekilde işleyişi yönünde karar alabilmesi başarılı şekilde öğrenme sağlayan birey olması adına büyük önem teşkil etmektedir. Sosyal bilgiler öğrenimi kapsamında otoritelere bağıl şekilde bulunmaksızın öğrenme durumlarını esas kabul etmektedir (Özmen, 2011, s.36-37).

Bahsi geçen perspektifte kişi problemlerle karşı karşıya kaldığında etkin çözümler sunabilme ve kişilerin kendilerinin öğrenme profillerini ortaya koymaları kapsamında önemli olmaktadır. Kişilerin kendilerinin öğrenme profillerini ortaya koymaları yönünde aktif şekilde kullanacakları öğrenme modelleri büyük önem teşkil etmektedir. Öğrencilerin kişisel tecrübeleri ve yetenekleri neticesinde meydana gelmektedir. Yansıtıcı İnceleme perspektifinin genel hedefi, öğrencilerin aktif olarak etki gördükleri durumlar ve problemler karşısında etkin kararlar alabilmesini öğrenmelerine destek vermektir. Öğrenen kişilerin karar alma yeteneklerin gelişim göstermesi ve otoritenin etkilerinde karar almamaları kapsamında önem teşkil etmektedir (Malkoç ve Bahri, 2021, s.467). Sosyal bilgiler dersi kapsamında bulunan bahsi geçen perspektif kişinin karşı karşıya kaldığı problemler karşısında çözüm sunulabilmesi kapsamında değer kazanmaktadır. Yapılandırıcı bilinç kapsamında bulunan yansıtıcı inceleme meydana gelen problemlere karşı çözümler sunabilmek adına önem teşkil etmektedir. Yansıtıcı perspektif kapsamında bulunan bütün kişilerin kendisine özel öğrenme tekniklerinin bulunduğu kişinin sorgulama yöntemiyle eleştirel biçimde bilgilere erişmesinin mümkün olacağı düşüncesini benimsemektedir.

2.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihçesi

Türklerin kullandığı eğitim sistemi içerisinde sosyal bilgiler dahilindeki konuları içerisinde barındıran derslerin verilmesi adına çeşitli zamanlar içerisinde düzenlemeler meydana getirilmiştir. Osmanlı Hükümdarlığı sürecinde sosyal yönde içerikleri bulunan dersler 1913 yılı içerisinde müfredata dahil edilmiştir (Ambarlı, 2010, s.46). Bu duruma ek olarak Türk eğitimi kapsamında sosyal bilgiler ve sosyal bilimlerin düzenleme ve hedefleri 1923 yılına değin büyük çaplı değişimler göstermemiştir. 1924 yılından sonra sosyal bilgiler dersinde Malumat-I Vataniyye, Musabakat-I Ahlakiyye, tarih ve coğrafya konuları aktif şekilde bulunmuştur. Bahsi geçen derslerin düzenlemeleri değerlendirildiğindeyse derslere dair özel açıklamalar ve hedefler görülebilmektedir (Keskin ve Keskin, 2014, s.55).

1926 yılı içerisinde sosyal bilgilerin hedefi genç nesillerin dahilinde olduğu toplumlara etkin biçimde uyum gösterebilmesi hedefiyle yurttaşlar yetiştirmek şeklinde

belirlenmiştir. 1929 yılı içerisinde geçerliliği bulunan öğretim düzenlemesindeyse sosyal bilgilerin temel hedefi ilk tahsil sürecinde bulunan çocukların ruhen ve bedenen sağlıklı huyları barındırmalarına neden olacak gerekli bulunan yetenek ve bilgileri edindirmek, Türkiye adına yararlı şekilde uyum göstermek adına gereken eğilimi edindirmek şeklinde güncellenmiştir (Ersoy, 2021, s.99). Cumhuriyetin ilan edildiği dönem içerisinde sosyal bilgiler öğretim düzenlemeleri görece yurt bilgisi, coğrafya ve tarih derslerinden meydana gelmektedir.

1936 yılı içerisinde meydana getirilen öğretim programı kapsamında sosyal bilgiler, 1930 yılında olduğuna benzer biçimde üç temel ders kapsamında meydana getirilmiş ve derslerin hedefleri 1930 yılı içerisinde meydana getirilen öğretim programıyla benzerlik göstermiştir (Çetin, 2003, s.167). 1936 yılı içerisinde kullanım gören program kapsamında İslamiyet öncesindeki Türk Tarihi yönündeki değerlerin artış gösterdiği dikkat çekerken genel olarak program dinsel ürünlerden ayrı tutulmuş şekilde görülmektedir (Keskin ve Keskin, 2014, s.58). 1948 yılı içerisinde 1945 yılı içerisinde düzenlenmeye başlanan araştırmalar yönünde ülke kapsamından sağlanan öneri ve düşünceler değerlendirilerek güncel öğretim programı meydana getirilmiştir (Çatak, 2015, s.77). Bahsi geçen öğretim düzenlemesi 20 yıl kadar kullanım görmeye devam etmiştir.

1948 yılında kullanım gören öğretim programı düzenlemesinde “*Yurt Bilgisi*” dersinin ismi “*Yurttaşlık Bilgisi*” şeklinde güncellenmiştir. 1948 yılında kullanım gören öğretim programı kapsamında 1936 yılında kullanım gören programa göre bir başka değişiklik Yapılandırıcı perspektifin tümüyle olmasa da yer yer görülmeye başlamasıdır. 1948 yılı içerisinde kullanım gören program kapsamında *Yurttaşlık*, *Coğrafya* ve *Tarih* isimli ve birbirinden ayrı olarak öğretilen dersler “*Sosyal Bilgiler*” isminde bir araya getirilmelidir düşüncesi gündeme getirilmiş olmasına karşın 194 yılı öğretim programı içerisinde “*Sosyal Bilgiler*” isminde bir ders dikkat çekmemektedir (Çatak, 2015, s.78).

1962 yılı içerisinde meydana getirilen öğretim programı düzenlemesinin içeriklerinin ortaya konuş şekli 1948 yılında öğretim programına göre değişkenlik göstermektedir. Bu düzenleme içerisinde Coğrafya, Tarih ve *Yurttaşlık Bilgisi* isimdeki dersler “*Toplum ve Ülke İncelemeleri*” isminde bir araya getirilmiştir (Keskin ve Keskin, 2014b, s.61). 1971 yılı içerisinde meydana getirilen farklılıkla birlikte ortaokul seviyesinde sosyal bilgiler öğretim programları içerisinde farklı faaliyetlere yönelinmiştir.

Cumhuriyetin ilan edildiği ilk dönemler itibarıyla tek ve özgür otorite bilincinin hüküm sürdüğü sosyal bilgiler dersi adına disiplinler arası kapsamda güncellenmiştir (Avcı ve İbret, 2018, s.47). 1998 yılı içerisinde meydana getirilen ve ilkin İlköğretim kapsamındaki

bütünlüğe yönelik oluşturulmuş bahsi geçen program ilköğretim dördüncü ve yedinci sınıflar aralığında verilmeye başlanmıştır. Genel hedefleri içerisinde Atatürk ilkelerine, milletine, vatanına ve ailesine sıkı sıkıya bağlı bulunan, erdemli, girişimci, özverili ve araştırmacı bir vatandaş olarak yetiştirilmeleridir (Sağlam, Vural ve Akdeniz, 2011, s.14). Meydana getirilen program kapsamında öncesinde oluşturulan programlara benzer biçimde “*Ölçme ve Değerlendirme*” aşamaları yetersiz miktarda bulunmaktadır (Sönmez ve Kılıçoğlu, 2016, s.51).

2005 yılı kapsamında sosyal bilgiler programı içerisinde değer ve yetenekler birbirinden farklı olacak şekilde incelenmiş ve bu yönde edindirilmesi hedeflenen doğrusal değer ve yetenekler belirlenmiştir. Öncesinde kullanılan programlar dahilinde bulunan ancak detaylı biçimde aktarılmayan Atatürkçülük ve farklı disiplinlerle bağlantı kurabilme de 2005 yılındaki program dahilinde bulunması yönünde diğer programlarla fark teşkil etmektedir (Tay, 2017, s.461-462).

2017 yılı içerisinde “*Talim Terbiye Kurulu*” tarafınca güncel sosyal bilgiler programı düzenlemesi meydana getirilmiş, düzenlemeye son biçiminin kazandırılması adına Türk Milli Eğitim’inin ortakları da düzenlemeye dahil edilmiştir. 2017 yılı içerisinde veliler, öğrenciler ve öğretmenlerden düşünceleri alınmış, bu düşünceler dikkate alınarak güncel öğretim programının hazırlanması sağlanmış, bütün branşlarda bulunan öğretmenler adına müfredat ve program tanıtımları adına toplantılar düzenlenmiş, 2017-2018 eğitim yılı içerisinde güncellenen Sosyal Bilgiler programı aşamalı biçimde beşinci sınıflardan başlayarak faaliyet göstermeye başlamış, 2018-2019 eğitim yılı içerisinde bütün sınıf aşamalarında güncel sosyal bilgiler programı faaliyet göstermeye başlamıştır.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) programlarının değişmesinin nedeni şeklinde sosyokültürel yaşam dengesinin değişim göstermesi, bilimsel kapsamdaki değişimler ve bahsi geçen gelişimlere bağlı şekilde toplum ve kişinin gereksinimlerinin değişim göstermesine ek olarak MEB’in değişimini göstermiştir (Turan, 2018, s.296). Değişim gösteren tüm öğretim programları kapsamında vizyonlar bulunurken 2017 yılı içerisinde sunulan program dahilinde vizyon kelimesinin karşılığı olarak “*öğretim programının felsefesi*” bulunduğu dikkat çekmektedir. Bahsi geçen güncellenen öğretim programı içerisinde disiplinler arası perspektif, tartışma kültürü, dijital vatandaş benzeri kavramların ilk kez kullanım gördüğü dikkat çekmektedir. 2017 yılı içerisinde sunulan Sosyal bilgiler öğretim programı, temel olarak öğrenciyi merkez almakta, toplu öğretim temelli, tematik biçimde perspektifi benimsemiştir (Tay, 2017, s.471). Program içerisinde öğretme ve öğrenme aşamaları net ve açık biçimde belirtilmiş, öğretme ve öğrenme aşaması öğrenci temelli şekilde meydana

getirilmiş, bahsi geçen süreç içerisinde gerek faaliyete yönelik gerekse kuramsal uygulamaların meydana getirilmesine olanak sağlanmıştır (Taş ve Kıröğlu, 2018, s.698-699).

Güncellenen sosyal bilgiler programı içerisinde toplum karşısında sorumluluk ve hakların bilincine bulunan bireyler yetiştirilmesine ek olarak dünyaya uyum sağlamış vatandaşlar yetiştirebilme bilinci bulunan, dahil olduğu toplumun barındırdığı değerleri bilen ve sahiplenilen, teknoloji ve bilim konusunda yetenek ve bilgi barındıran, sorunları çözme yeteneği bulunan, üretken şekilde bulunan nesillerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır (İnce ve Yavuz, 2018, s.411). Güncel program kapsamında bulunan dünya vatandaşı ve dijital vatandaş ifadelerine ek olarak etkin vatandaş ifadesi de gündeme getirilmiştir (Çoban ve Akşit, 2018, s.480). Bu durumun nedeni sosyal bilgiler kapsamında verilen derslerin yurttaş yetiştirme benzeri bir hedefinin varlığıdır, bu durumdan kaynaklı olarak kişilerin fikir üretme yeteneklerinin gelişim göstermesi önem teşkil etmektedir (Çelik ve Kamış, 2019, s.392).

2017 yılında yenilenen müfredat içerisinde teknoloji, bilim, arkeoloji, antropolojiyle uluslararası ilişkiler, siyaset, psikoloji, iletişim, hukuk, felsefe, etnografya, ekonomi, eğitim ve sosyoloji alt dalları bulunmaktadır (Demir ve Hataç, 2018, s.34). Güncellenen program içerisinde “*empati*” yeteneğinin gelişimi oldukça dikkate alınmış ve çözülmesi gereken her tür zorluk sorundur, temeli kılavuzluğunda sorun çözmeye yönelik faaliyetlerin büyük önemine dikkat çekilmiştir (Çelikkaya, Yıldırım ve Kürümlüoğlu, 2019, s.132).

2017 yılı içerisinde güncellenen programın temel niteliklerinden biri olarak sosyal yetenek ifadesine büyük çaplı önem verilmesidir. Yetenek: işleri yapabilme yeteneği, mahirlik, işlere yatkınlık şeklinde ifade edilebilmektedir (Çelikkaya, Yıldırım ve Kürümlüoğlu, 2019, s.132). Çeşitli ifadelere yönelik olarak beceri ifadesi; bireyin üstlendiği yükümlülükleri en etkin biçimde sağlayabilmek adına bulundurduğu eğitim çabalarıyla geliştirilmesi sağlanan beceri olmaktadır (Öztürk, 2011, s.52). Farklı bir ifadeye yönelik olarak beceri, öğrenme zemini yahut çalışmalardan sağlanan mantıksal, sezgisel ve yaratıcı el becerisiyle teknik, materyal veya gereç kullanımını gerektirmekte olan bilgilerin aktif şekilde kullanılması ve sorunları çözme yeteneği olmaktadır (Kafadar, 2019, s.23). Sosyal yetenek: bireylerin gerek farklı kişiler gerekse kendisi adına yararlı olacak biçimde tutum sergilemeye yeteneğidir (Balkan ve Uysal, 2015, s.36). Farklı bir ifadeyle sosyal yetenekler; kişinin ve toplum içerisinde bulunan farklı kişilerin tutumlarını, düşünce ve duygularını kavrayarak bu bilinçte tutum sergileyebilme becerisi olmaktadır (Samancı ve Uçan, 2017, s.281).

Güncellenen program içerisinde öğrencilere edindirilmesi hedeflenen yetenek sayısı önceki program kapsamında on beş adet bulunurken güncellenen program kapsamında öğrencilere edindirilmesi hedeflenen yetenek sayısı yirmi altıya yükseltilmiştir (Çoban ve

Akşit, 2018, s.483). Güncellenen program kapsamında yetenek miktarının artış göstermesine karşın öğrenme zemini miktarı düşüş göstermiştir (Tay, 2017, s.478).

Güncellenen program öğrenci temelli şekilde bulunmasına ek olarak kişinin toplumsal kapsamda varlığını gerçekleştirmesi muhtemel öğeleri içerisinde barındırmasıyla öncesinde varlık gösteren programlardan farklılık teşkil etmektedir. Güncellenen programın hedefleri değerlendirildiği durumdaysa öncesinde meydana gelen program şeklinde bulunan 2005 programı içerisindeki hedeflerle benzerlik gösterdiği görülmektedir (Turan, 2018, s.297).

2017 yılında kullanım gören program kapsamında bulunan ölçme ve değerlendirme öğeleri incelenerek program kapsamında kullanım gören ölçme ve değerlendirme ölçütleriyle program içerisinde kullanım gören teknikler kesin şekilde ortaya koyulmuş, ölçme ve değerlendirme teknikleri program kapsamında bulunan içeriklerle, ölçme ve değerlendirme ölçütleriyle dönem içerisinde bulunan eğilimlerle uygun şekilde olacak şekilde düzenlenmiştir (Taş ve Kıröğlu, 2018, s.702).

2004 yılında kullanım gören program kapsamında öğretmenlere rehberlik kapsamında oluşturulan “*Öğretmen Kılavuz Kitabı*” faaliyeti 2017 yılında kullanım gören program kapsamında sonlandırılmıştır. 2017 yılında kullanım gören programın niteliklerinden biri de kazanım ve değer miktarlarının düşürülmüş olmasıdır. Sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında bulunan değer miktarı yirmiden on sekize düşürülmüş ve kazanım miktarı da yüz yetmiş beş adetten yüz otuz dört adede indirilmiştir. Öncesinde kullanılan program içerisinde sunulan ara disiplinler, ders arası ve ders içi disiplinlerle meydana getirilen bağlantılar 2017 yılında kullanım gören program dahilinde bulundurulmamıştır (Turan, 2018, s.304)

2017 yılı içerisinde meydana getirilen programın faaliyet gösterdiği dönem içerisinde yeterlilik gösterememiştir. Bu durumdan kaynaklı olarak 2018 yılı içerisinde program kapsamında yenilikler sağlanmıştır. 2018 yılı içerisinde “*Programın Temel Felsefesi*” başlığı altında bulunan alan program kapsamından tamamen çıkarılmış ve öğretim programları kapsamında derslere özel şekilde bulunmayan genel özellikler barındıran bilgilerin sağlandığı “*Öğretim Programının Amaçları*” ve “*Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları*” isminde iki adet başlık dahil edilmiştir.

2017 öğretim programı dahilinde ölçme ve değerlendirme aşamasındaki uygulamalar “*Tanıma- İzleme ve Sonuç*” merkezli olacak biçimde 3 sınıfta değerlendirilirken bu ifadeler çıkarılmış ve 7 maddeden meydana gelen metin dahil edilmiştir. Program kapsamında rehberlik uygulamalarına dair yenilikler sağlanmış fakat sosyal bilgiler dersine dair doğrudan göndermelere yer verilmemiştir.

Meydana getirilen yeniliklerle 2017 yılı içerisindeki program kapsamında

bulunmayan “Hukuk Okuryazarlığı” yeteneği programa dahil edilmiştir. Yeniliklerde “Öğretim Programın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” ifadesinin kullanımından kaçınılmış ve yerine “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” ifadesi kullanım görmüştür. 2018 yeniliklerinde kazanımlar değerlendirildiği durumda 2017 yılı içerisindeki programın ilk düzenlemesinden dört adet kazanımın çıkarıldığı, otuz adet kazanım kavramının değiştirildiği, dört adet kazanım kavramının yerlerinin değiştirildiği, on üç adet güncel açıklama kavramının dahil edildiği, on altı adet açıklama kavramının değiştirildiği, dört adet açıklama kavramının program dahilinden atıldığı dikkat çekmektedir (Turan, 2018, s.308).

2024 yılına gelindiğinde “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” başlığı altında yeni bir öğretim programı hazırlanmış ve bu modelin 2023-2024 Eğitim öğretim yılı itibariyle kullanılması planlanmıştır.

Türkiye Yüzyılı Eğitim Modeli'nin temel amacı, yetkin ve erdemli bireyler yetiştirmektir. Bu iki değer, belirli alanlardaki bilgi ve becerilerin edinilmesini kapsayan yeterlilik ile özünde bağlantılıdır; erdem ise ruhsal gelişimi ve ahlaki açıdan övgüye değer niteliklerin vücut bulmasını kapsar. Yetkinlik ve erdeme eşit önem veren öğrenci profili oluşturulurken bilgi, beceri, eğilim ve değerler gibi faktörler dikkate alınmalıdır (MEB, 2024).

2.7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrenme Alanları

Öğretim programlarının en büyük öğelerinden biri olarak öğrenme alanları kabul edilmektedir. Öğrenme alanı; kendi içerisinde birbiriyle bağlantılı ifade, yetenek, tema ve değerlerin bütüncül biçimde gösterilebildiği, öğrenmeyi düzenleyen yapı olmaktadır (Ünal, 2012, s.321). Toplumsal yöndeki gerçeklik ifadesini bütün şeklinde değerlendirerek temel disiplinleri birbirine yaklaştırma ve kaynaştırma problemi NCSS (National Councilfor Social Studies-Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi) tarafınca “Öğrenme Alanı” ifadesinin gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu durumdan kaynaklı olarak öğretim programları içerisinde bulunan kazanımlardan konulara, konular temalara, temalar ise öğrenme alanlarına yönelik biçimlenmektedir (Keçe ve Merey, 2011, s.114). Farklı bir aktarımla öğrenme alanları kazanımları, konuları, temaları biçimlendirmektedir. Öğretim programları kapsamında 2005 ve 2018 yıllarında meydana getirilen öğretim programları öncesinde yayınlanan programlara göre değişkenlik göstermektedir.

2005 yılına varıncaya değin programlar kapsamında “Öğrenme Alanı” isminde bir öge

varlık göstermezken 2005 yılı içerisinde meydana getirilen Sosyal Bilgiler programı içerisinde “Öğrenme Alanları” dahil edilmiştir (Turan ve Kaynakçı, 2019, s.311). 2005 yılı öncesinde sosyal bilgiler dersinin müfredatında ünite isimleri bulunmaktayken, 2005 yılı itibarıyla sosyal bilimler dersi müfredatı, vatandaşlık, coğrafya ve tarihle farklı sosyal bilimleri içerisinde barındıracak biçimde alanı genişletilmiştir. Bu durumdan kaynaklı olarak müfredat ünite ismiyle değiştirilmiştir (Çoban ve Akşit, 2018, s.488).

Öğrenme zeminleri fazlaca akademik yönlü disiplini içerisinde barındırmaktadır. Ünite içerisinde fazlaca öğrenme zemini bulunabilmektedir (Subaşı, 2014, s.44). Sosyal bilgiler programları ve içeriklerini belirten ifade ABD Sosyal bilgiler dahilinde konu alanı düzenlerini meydana getiren üç adet standart şeklindeki düzenden meydana gelmiştir. Sosyal Bilgiler dahilinde bulunan öğretim programı ve öğretim programının içeriğini belirten bahsi geçen ifade ABD Sosyal Bilgiler müfredatı içerisindeki konu alanı planlarını meydana getiren üç temel türden biri şeklinde bulunan “*Tematik Standartlar*” şeklinde belirtilmiştir (Öztürk ve Deveci, 2011, s.14).

2005 yılında kullanım gören Sosyal Bilgiler öğretim programı kapsamında 9 adet öğrenme alanı bulunmaktayken 2018 yılında kullanım gören Sosyal Bilgiler öğretim programı kapsamında 7 adet öğrenme alanı dikkat çekmektedir (Turan, 2018, s.301). 2018 yılı içerisinde kullanım gören Sosyal Bilgiler programı kapsamında yirmi yedi yeteneğin bulunduğu dikkat çekmektedir.

2018 yılı içerisinde Sosyal Bilgiler öğretim programı kapsamında öğrenme alanlarının edinim dağılımları değerlendirildiği durumda yüz otuz bir kazanımın bulunduğu, en çok kazanım barındıran öğrenme alanının “*Tüketim, Üretim ve Dağıtım*” kapsamında bulunduğu, en az miktarda kazanım barındıran öğrenme alanının “*Küresel Bağlantılar*” alanında bulunduğu görülmüştür (Turan, 2018, s.303). 2018 yılı sosyal bilgiler öğrenme alanları kapsamındaki alt öğretilerin bağlantılı hale getirilmesi hususunda 2005 yılı içerisinde kullanım gören öğretim programı ile aynı şekilde bulunduğu dikkat çekmektedir.

Öğrenme alanı kapsamında meydana getirilen araştırmalardan sağlanan bilgilere yönelik olarak; öğrenme alanının, modern eğitim sistemi kapsamında gündeme gelmiş güncel bir ifade olduğu görülebilmektedir. Öğrenme alanının eğitim kapsamında disiplinler arası yapıda bulunduğu dikkat çekmektedir. Öğrenme alanı tema, konu, ünite ve kazanımlardan görece kapsamlı ve geniş şekilde bulunan düzenli biçimde bulunan bir yapıyı temsil etmektedir. 2005 ila 2018 yıllarında kullanım gören öğretim programları kapsamında bulunan öğrenme alanları tüm programlar kapsamında neredeyse aynı hususlarda, üniteler içerisinde, temalarla bağlantılı şekilde bulunmaktadır. 2005 yılı içerisinde kullanım gören

öğretim programı kapsamında 9 adet öğrenme alanı varlık gösterirken 2018 yılı içerisinde kullanım gören sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında öğrenme alanı miktarı 7 olacak şekilde güncellenmiştir. 2005 yılı içerisinde kullanım gören program kapsamında bütün üniteleri içerisinde barındıran “*Zaman, Süreklilik ve Değişim*” ismindeki öğrenme alanı 2005 yılı içerisindeki program içerisinde bulunurken, 2018 yılı içerisinde kullanım gören program kapsamında bulunmamaktadır. Ek olarak 2005 yılında kullanım gören program kapsamındaki “*Güç, Yönetim ve Toplum*” ismindeki öğrenme alanına dair kazanımların 2018 yılında kullanım gören program kapsamında “*Etkin Vatandaşlık*” ismindeki öğrenme alanına dahil edildiği görülmüştür (Çoban ve Akşit, 2018, s.481). 2018 yılında kullanım gören program kapsamında öğrenme alanı miktarının düşürülmüş olması disiplinler arası şekilde varlık gösteren Sosyal Bilgiler adına bütünsellik ortaya koyma hususunda olumlu yönde pratik sağlamıştır.

2024 yılında Türkiye Yüzyılı Eğitim Modeli kapsamında yayınlanan Sosyal bilgiler öğretim programında 6 adet öğrenme alanı yer almış, bu öğrenme alanlarının isim ve içeriklerinde değişikliklere gidilmiştir. 2018 programında ilk sırada yer alan “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile 2024 programında ilk sırada yer alan “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanları içerik yönünden benzer konuları içermektedir. 2018 programın ikinci sırasında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Ortak Mirasımız” adıyla 2024 programında 3. Sıraya alınmıştır. Onun dışında “Etkin vatandaşlık” öğrenme alanı “Yaşayan Demokrasi” öğrenme alanına evrilmiş, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ise “Evimiz Dünya” öğrenme alanı içerisinde yer bulmuştur. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” adıyla yeni programda yer bulmuştur. 2018 programında yer alan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı 2024 programında diğer öğrenme alanlarının içine dağıtılarak verilmiş ayrı bir alan olarak verilmemiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Öğrenme Alanları

2005 Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları	2018 Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları	2024 Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları
1. Birey ve Toplum	1. Birey ve Toplum	1. Birlikte Yaşamak
2. Kültür ve Miras	2. Kültür ve Miras	2. Evimiz Dünya
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3. Ortak Mirasımız
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim	4. Bilim, Teknoloji ve Toplum	4. Yaşayan Demokrasimiz
5. Zaman, Süreklilik ve Değişim	5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5. Hayatımızdaki Ekonomi
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum	6. Etkin Vatandaşlık	6. Teknoloji ve Sosyal Bilimler
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	7. Küresel Bağlantılar	
8. Güç, Yönetim ve Toplum		
9. Küresel Bağlantılar		

2.8. Sosyal Bilgiler Eğitim Programı ve Programın Yapısı

2.8.1. Programdaki Değerler

Program kapsamında değerlere ve kök değerler eğitimlerine yönelik oldukça büyük önem verilmiştir. Gerek kazanımlar kapsamında gerekse programın konu alanları içerisinde değerlere dair atıf bulunmadığı dikkat çekmektedir. Program içeriği yönüyle değerler kapsamında verilen önem şu şekilde belirtilmektedir. “Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder” (MEB, 2018). Program içeriği kapsamında değerlerin konu alanı şeklinde değerlendirilmek veya ayrı bir program bölümü şeklinde verilmesi yerine

programın tümüne dahil edilmiş biçimde bulunduğu belirtilmektedir. Program kapsamında değerler eğitimi yönünde şu değerler bulunmaktadır;

- Dürüstlük
- Duyarlılık
- Dayanışma
- Çalışkanlık
- Bilimsellik
- Barış
- Bağımsızlık
- Aile birliğine önem verme
- Adalet
- Yardımseverlik
- Vatanseverlik
- Tasarruf
- Sorumluluk
- Sevgi
- Saygı
- Özgürlük
- Eşitlik
- Estetik

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında tüm derslerde uygulanan kök değerlerin yanı sıra sosyal bilgilere özgü değerlere de yer verilirken 2024 programında “erdem-değer-eylem” modeli geliştirilerek bu modele uygun genel değerlere ve sosyal bilgilere özgü değerlere yer verilmiştir (Yıldırım ve Çalışkan, 2024, s.121). 2024 Sosyal Bilgiler öğretim programı kapsamında değerler eğitimi yönünde şu değerler bulunmaktadır;

- Aile bütünlüğü
- Dostluk
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Mütevazılık
- Sorumluluk
- Estetik

- Temizlik
- Vatanseverlik
- Çalışkanlık
- Bağımsızlık
- Saygı
- Sevgi
- Yardımseverlik
- Tasarruf
- Mahremiyet
- Sabır
- Sağlıklı yaşam

2.8.2. Programdaki Yetkinlikler

Program içeriği hususunda “*Türkiye Yetkinlikler Çerçevesi*” kapsamında gündeme getirilen yetkinlik alanları dahil edilmiş ve programın farklı içeriklerinin meydana getirilmesi aşamasında bahsi geçen yetkinliklere yönelik olarak oluşturulmuştur. Yetkinlikler dönemin koşullarına uyum gösterecek biçimde gerek uluslararası gerekse ulusal yöndeki gereksinimleri giderecek biçimde belirlenmiştir. Program kapsamında yetkinlikler hususunda şu ifadeler aktarılmıştır. “*Eğitim sistemimiz yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar*” (MEB, 2018). Program dahilinde bulunan yetkinlikleri kazanan kişiler çağdaş toplum dahilinde kendisine yetebilir şekilde bulunan, başarılı ve sağlıklı kişi karakterini meydana getirebilmektedir. Program kapsamında bulunan yetkinlikler şu şekilde listelenebilmektedir:

- Yabancı dillerde iletişim
- Anadilde iletişim
- Dijital Yenilik
- Matematiksel yetkinlik ve bilimde temel yetkinlik
- İnisiyatif alma ve girişimcilik
- Vatandaşlık ve sosyal yöndeki yetkinlikler
- Öğrenmeyi öğrenme
- İfade ve küresel farkındalık

Yeterliliklere dair, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları ortak metninde “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ’nde ifadesini bulan yetkinlikleri kazanmış; ilgi ve

yetenekleri doğrultusunda öğrencilerin bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır olmalarını sağlamaya yöneliktir” (MEB, 2024, s.5). İfadesi yer almaktadır. Yeni programda, programın çerçevesinden ziyade uygulama esaslarına odaklanılarak detaylı bilgi verilmektedir.

2.8.3. Programdaki Beceriler

Sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında Türkiye Yetkinlikler Çerçevesi yönünde belirlenmiş olan yetkinliklere yönelik şekilde ortaya koyulmuş olan yirmi yedi beceri varlık göstermektedir. Bahsi geçen becerilerin tümü sekiz çeşit yetkinlik alanıyla alakalı bulunmaktadır. Program kapsamında en büyük hedeflerden biri olarak kişileri bahsi geçen beceriler yönünde yetkin hale getirmek ve bahsi geçen becerileri yaşamlarının tüm alanları içerisinde aktif şekilde kullanmaları ve dahil etmelerine imkân verebilmektir. Program içerisinde bulunan beceriler şu şekilde listelenebilmektedir;

- Gözlem
- Girişimcilik
- Finansal okuryazarlık
- Empati
- Eleştirel düşünme
- Dijital okuryazarlık
- Değişim ve sürekliliği algılama
- Çevre okuryazarlığı
- Araştırma
- Sosyal katılım,
- Problem çözme
- Politika okuryazarlığı
- Öz denetim
- Mekânı algılama
- Medya okuryazarlığı
- Konum analizi
- Karar verme
- Kanıt kullanma
- Harita okuryazarlığı
- Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme

- İş birliği
- İletişim
- Hukuk okuryazarlığı
- Zaman ve kronolojiyi algılama
- Yenilikçi düşünme
- Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Tablo, grafik çizme ve yorumlama

Program dahilinde bulunan beceriler değerlendirildiği durumda doğrusal olarak sosyal becerilere dair bir ifade dikkat çekmemektedir. Ancak becerilerden bazıları doğrusal olarak sosyal yöndeki yaşama etki gösterecek, kişinin sosyal yöndeki yaşama hayat kalitesini yükseltici etki gösterecek ve sağlıklı bağlantılar kurmasına imkân verecek beceriler olmaktadır. Bu yönde örnek olarak; sosyal katılım, iş birliği, iletişim ve empati becerilerinin verilmesi mümkündür. Program kapsamında doğrusal olarak sosyal becerilerin ifadesi bulunmamasına karşın bahsi geçen beceriler sosyal bilgiler öğretim programı dahilinde bulunan sosyal kapsamdaki beceriler yönünü meydana getirmektedir.

2024 öğretim programında ise beceriler beş başlık altında verilmiştir;

- Kavramsal beceriler
- Alan Becerileri
- Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri
- Okuryazarlık Becerileri
- Beceriler Arası İlişkiler

2.8.4. Programların Genel Amaçları

1998 yılına kadar farklı isimler altında verilen sosyal bilgiler dersi, 1998 yılında yapılan değişikliklerle: 4. 5. 6. 7. ve 8. Sınıfları kapsayacak şekilde değiştirilmiştir. Ders programlarına “sosyal bilgiler” dersi olarak geçen derse, haftalık 3 ders saati ayrılmıştır. (MEB, 1998c, s.1012) 1998 yılına ait, Sosyal Bilgiler Dersi, haftalık ders saati çizelgesi tablo olarak aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Dersi, Haftalık Ders Saati

DERSLER	4. Sınıf	5. Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf
Sosyal Bilgiler	3	3	3	3	-
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi	-	-	-	1	1
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	2

1998 Yılında ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması ile başlayan süreçte, programlı sosyal bilgiler dersi verilmeye başlanmıştır. 1998 yılında yayımlanan “İlköğretim Programında” sosyal bilgiler dersi ile genel hedeflere ve özel hedef ulaşmak amaçlanmıştır. 1998 yılında yayımlanan programa göre genel hedefler ünite başlıklarına göre şekillendirilmiştir (TD, 1998, s.2487).

Öğrenciler bu derste:

A) Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden

1. Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.
2. Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler tarihi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlara yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenini arttırıcı ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her türlü fedakarlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.
3. Türkiye Cumhuriyeti’nin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik, ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejimin özelliklerini ve önemini kavrarlar.
4. Topluluk halinde yaşamanın bir zaruret olduğunu, millet kavramı ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularını kazandırır.
5. Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik duygusunu, insan sevgisinin yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranışı haline getirirler.
6. Millet ve yurt sevgilerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.

7. Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediklerini kavrarlar.
8. Toplumu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlara sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.
9. Türk inkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar; Türk inkılabının değerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakâr birer Türk evladı olarak yetişirler.
10. Bugünkü uygarlığın, uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta, Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca “milli kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmak” yolunda her fedakârlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.
11. Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslayarak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.
12. Kanun kavramını benimser; kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusu ve alışkanlığı kazanırlar.
13. Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak gerektiğini öğrenirler

B) Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden;

1. İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar; grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler
2. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler.
3. Beraber çalışma sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler
4. Bütün çalışmalarını demokratik yaşamın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.
5. Aile, okul ve toplum hayatını dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar.

6. Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

C) Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden

1. Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.
2. Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.
3. Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geni bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.
4. İnsanların birbirleri ile ve coğrafi çevresiyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını incelerler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.
5. Plan, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanır hale gelirler.
6. Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.
7. Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

Ç) Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden;

1. Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.
2. Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar.
3. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlıklarını elde ederler.
4. Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.
5. İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
6. Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.
7. Nüfus artış hızını eğitime, ekonomiye olan etkisini kavrarlar.

2005 yılında yayınlanan eğitim programında ise genel amaçlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.

4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,

3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları, 7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
7. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
8. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
9. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
10. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
11. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
12. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
13. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
14. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
15. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
16. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,

17. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkın varması amaçlanmaktadır.

2024 Sosyal Bilgiler Öğretim programında yine, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri" esas alınarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'yla öğrencilerin:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip, lâik, demokratik, millî, manevi ve bunlarla uyumlu evrensel değerleri yaşatmaya istekli etkin vatandaşlar olarak yetiştirmeleri,
2. Kendini tanıyan ve gelişime açık bireyler olarak toplumsal rollerine ilişkin bilgi sahibi olmaları ve toplumsal birliğin sürdürülmesine katkıda bulunmaları,
3. Etkili iletişim becerilerine sahip olmaları ve toplumsal birliğin sürdürülmesine yönelik olumlu iletişim becerileri geliştirmeleri,
4. Yaşadığı çevrenin ve ülkemizin doğal çevre özelliklerini tanımaları, doğa ve insan arasındaki etkileşimi çözümlemeleri ve doğal kaynakları koruma sorumluluğuna sahip olmaları,
5. Sürdürülebilir bir yaşam için yerelden küresele insanın doğal ve beşerî çevre etkileşimini sorgulamaları,
6. Ülkemizde afetlerin etkilerinin azaltılması konusunda yapılması gerekenlere ilişkin öngörude bulunmaları,
7. Ülkemizin bölgesel ve küresel sorunların çözümünde üstlendiği rolün önemini yorumlamaları,
8. Türk milletinin insanlığın ortak mirasına katkılarını, Türk tarihini, kültürünü, millî ve manevi değerlerimizi bilen ve yaşayan ortak kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda sorumluluk sahibi bireyler olmaları,
9. Türk tarihinin geçmişten bugüne taşıdığı devlet geleneğinin bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli olduğuna ilişkin çıkarımda bulunmaları,
10. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda bir lider olarak Atatürk'ün ve Türk milletinin gösterdiği fedakârlık ve dayanışmadan yola çıkarak millî birliğin önemine yönelik çıkarımda bulunmaları,
11. Cumhuriyetin Türk milletine siyasi, sosyal ve kültürel katkılarını yorumlamaları
12. Demokratik katılımın öneminin farkında olmaları, yakın çevrelerinden başlayarak demokratik katılım süreçlerini deneyimlemeleri,

13. Demokratik katılımın gerekliliğinin farkında olmaları ve yakın çevrelerinden başlayarak demokratik katılım süreçlerini geliştirmeleri,
14. Ekonominin temel kavramlarından yola çıkarak ekonomik faaliyetler ve üretimin millî kalkınmadaki rolünü çözümlemeleri,
15. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkilerini değişim ve süreklilik açısından yorumlayabilmeleri,
16. Sosyal bilimlere ilişkin metodolojik bilgiye sahip bireyler olarak toplumsal sorunlara ilişkin strateji ve çözüm üretmeleri,
17. Toplumsal sorunlara yönelik sosyal bilimlerin araştırma ve inceleme yöntemlerini kullanarak fikir ve çözüm üretmeleri,
18. Öğrenme ve araştırma süreçlerinde bilişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmaları ve dijital ortamlarda güvenlik ve gizliliğe ilişkin farkındalık kazanmaları amaçlanmaktadır.

Yukarıda 1998, 2005, 2018 ve 2024 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığınca, yayımlanan öğretim programlarında, sosyal bilgiler derslerinin amaçlarına yer verilmiştir. Programların genel amacının hem bireyin hayat süresince kullanacağı bilgi ve becerilerin eğitimini vermek, hem de toplumsal açıdan gerekli olan bilgilere erişmesini sağlamaktır. Sosyal Bilgiler eğitimi sırasında gerek antropolojik gerek sosyolojik, gerekse vatandaşlık konuları üzerine değinilmiştir.

Tablo 3. Öğretim Programlarının Genel Amaçları

Konular	1998 Programı	2005 Programı	2018 Programı	2024 Programı
Türk Millî				
Eğitiminin				
Amaçlarına Dair	+	+	+	+
Konular				
İlköğretim				
Amaçlarının	+	-	-	
Aktarılması				
Programa				
uyulması	+	+	+	
hususunun				
amaçları				
Özel Amaçlar	+	+	+	
Atatürk İlke ve				
İnkılaplarını	+	+	+	
Aktarma Amacı				
Programın				
Vizyonu ve	+	-	+	
Temel Amaçları				
Öğrenme Alanı	-	+	+	
Kazandırılacak				
Beceriler	-	+	+	
Aktarılacak				
Değerler	-	+	+	
Hayatla				
İlişkilendirilmesi	-	+	+	
Ölçme ve				
Değerlendirme	+	+	+	
Amaçları				

Kaynak: (MEB, 1998, 2005, 2018)

Yayınlanan programların amaçları arasında, Atatürk ilke ve inkılaplarını aktarma amacının varlığı da açıkça görülmektedir.

2.9. Sosyal Bilgiler Öğretim Programları

2.9.1.1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Sosyal bilgiler öğretimlerinin esas hedefi kişilerin toplumsal hale gelmesini sağlayarak etkin şekilde bulunan, problemlerin çözümleri noktasında üretkenlik gösteren, haklarını bilen vatandaşların yetiştirilmesidir. Bundan kaynaklı olarak kişilere edindirilmesi amaçlanan kazanımların düzenli ve sistemli biçimde verilmesi noktasında öğretim programlarına gereksinim görülmektedir. Türkiye kapsamında toplumun gereksinim ve beklentileri yönünde çeşitli dönemlerde programlar meydana getirilmesini gerekli hale getirmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 8 yıllık zorunlu şekilde meydana getirilen eğitimle birlikte dört, beş, altı ve yedinci sınıflar kapsamında vermeye başlamıştır. Bahsi geçen program kapsamında öğrencilere edindirilmesi beklenen hedefler dört temel başlık kapsamında bir araya getirilmiştir. “Ekonomik şekilde hayat sürme düşüncesini ve becerisini geliştirmek kapsamında (7 madde), çevresini, dünyayı ve ülkesini bilme yönündeki becerilerini geliştirmek kapsamında (7 madde), toplum içerisinde kişilerin birbirleri arasında bulunan bağlantıları kapsamında (6 madde), sorumluluk ve vatandaşlık yönünden (14 madde)” (MEB, 1998, s. 291). Bu kapsamda 1998 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programı kişilerin toplumsal tarafını belirterek kültür aktarımlarına imkân veren, dünya kapsamında meydana gelen gelişimlere duyarlı ve açık şekilde bulunan kişiler şeklinde yetişmelerini hedeflemiştir (Yalçın ve Akhan, 2016, s. 852). 1998 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamında bütün sınıf seviyeleri adına özel hedeflerle alt başlıklar şeklinde ünite konuları ortaya konmuştur. Program kapsamında ders içerisinde işlenmesi hedeflenen konular temaların altında olacak biçimde hedef tutumlar biçiminde aktarılmış ve tüm konular kapsamında hangi bilgilerin verilmesinin hedeflendiği belirtilmiştir.

1998 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programı, temel olarak 2005 ile 2017 yılı öğretim programlarından farklı nitelikler barındırmaktadır. Bahsi geçen farklı nitelikler 2005 ile 2017 yılındaki programların içerikleri kapsamında bulunmaktadır. 1998 yılı öğretim programı kapsamında öğrenme alanları, beceri ve kavram öğrenimleri farklı başlık şeklinde bulunmamış, kavram ve beceri öğretimi programın faaliyet göstermesine dair ifadelerde konular ile bağlantı sağlanmasıyla aktarılmıştır. Program kapsamında ek olarak işlenmesi hedeflenen konular ile farklı konu ve düzenler bağlantılı şekilde verilmemiştir.

Sınav sürecinde görece geleneksel tekniklere dayalı şekilde bulunduğu dikkat

çekmekte ve kişilerde öğrenmenin tutumlarda belirgin şekilde görülmesi, farklı teknik ve yöntemlerle belirlenmesi şeklinde değerlendirilmiştir (Bilgili, 2006, s. 32).

2.9.2. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Bugün teknolojik ve bilimsel yöndeki gelişimlerin neden olduğu etkilerle kişilerin gelecek ve geçmiş arasında meydana gelen değişim ve farklar karşısındaki duyarlılık miktarının yükseltilmesi ve kişisel yöndeki gelişimlerinde destek sağlanması adına çok sayıda düzenden faydalanılması gerekmektedir. 2004 yılı içerisinde meydana getirilen yenileme çalışmaları sayesinde programlar güncel yapılar edinmiştir. “*Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*” tarafınca güncel bilinçlerle programın temel amaçları, vizyonu ve felsefesi değişimlere uğratılmış ve farklı okullar içerisinde pilot faaliyetler yürütülmüştür (Özdemir, 2015, s. 19).

Program kapsamında bulunan temel hedef bugünün dünyasında meydana gelen değişimlere kılavuzluk etmesidir. Bu yönde 2005 yılı öğretim programı kapsamında kişinin gereksinimlerinin merkeze alındığı yapının inşa edildiği görülmektedir. Program kapsamında en net değişim davranışçı yapıdaki bilinçten uzaklaşarak öğretme ve öğrenme süreci kapsamında kişinin etkin şekilde bulunduğu, bilgilerin kişi tarafında düzenlendiği, yapılandırmacı bilincin kabullenilmesi olmaktadır. Bu duruma ek olarak becerilerin değerlendirildiği, dersler kapsamında ifadelerin öğretilmesinin ve ifadeler yönünde meydana gelen hataların giderilmesinin hedeflendiği, sonuç merkezli değerlendirmelerden süreç merkezli değerlendirmelere yönelik geçişin bulunduğu bilince geçiş yapılmıştır (Özdemir, 2015, s.19). 2005 sosyal bilgiler programı, disiplinler ve disiplinler arası deseninde meydana getirilmiştir. Program kapsamında sınıf zemininde derslerin demokratik zeminde verilmesi amaçlanmış ve öğretmenlerin dersleri çok yönlü olacak biçimde aktarmasına zemin oluşturulmuştur. “*Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*” bahsi geçen programın tekrar planlanmasını: dünya kapsamında kişisel, ekonomik ve toplumsal kapsamında meydana gelen gelişim ve değişimi Türkiye içerisinde de demografik yapı üzerinde, aile özelliklerinde, hayat şekillerinde, tüketim ve üretim standartlarında , bilimsellik perspektifinde, toplumsal cinsiyet kapsamında, bilgi teknolojisi kapsamında, iş bağlantıları ve iş gücünün özelliklerinde, küreselleşme ve yerelleşme aşamalarında görme imkânının bulunduğu belirtilmiştir.

Meydana getirilen program dünya kapsamında oluşan gelişim ve değişimlerle beraber AB standartlarını ve eğitim bilincini, bulunan programların incelenmesi ve

değerlendirilmesine yönelik neticeleri ve gereksinim değerlendirmelerini dikkate almak şeklinde ifade etmektedir (MEB, 2005).

2005 programı yapılandırmacı perspektifle değerlendirilmesinden kaynaklı programın perspektifi, yapısı ve vizyonuyl alakalı ayrıntılı açıklamalar bulunmaktadır. Program kapsamında öğrenme alanları ve bu yöndeki bağlantılı bulundukları hususlar, konular da diğer konularla ilişkili üniteler olacak biçimde sunulmuştur. Program içerisinde öğrenme alanları kapsamında kazanımlar sunulmuştur. Dördüncü sınıflar adına sekiz öğrenme alanı adına toplamda kırk altı kazanım, beşinci sınıflar adına sekiz öğrenme alanında elli altı kazanım bulunmaktadır. Altıncı sınıflar adına yedi öğrenme alanında kırk sekiz kazanım, yedinci sınıflar adına yedi öğrenme alanında kırk dört kazanım sunulmuştur (MEB, 2005). 2005 öğretim programı kapsamında kişilerden demokratik yöndeki yetenekleri bulunan, bilimsel yönde düşünce geliştirebilen, girişimci yapıda bulunan ve iş birliği sağlayabilecek yetenekleri bulundurmaları beklenmektedir. Program kapsamında ek olarak çok sayıda değer verilmektedir. Bahsi geçen program, kanıtlanması mümkün, sistemli ve kontrollü yapıda ve sorgulanması mümkün yapıda, öğrencilerin kendilerine verilen hazır şeklindeki bilgilere odaklı değil, sürdürdükleri yaşam kapsamında bulunan kendi haricindeki durum ve kişilerin bilincinde bulunarak kendi bireysel birikimlerini geliştirmesini amaçlamaktadır.

2.9.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Türkiye kapsamında sosyal bilgiler dersleri dördüncü sınıf itibarıyla başlangıç göstermekte ve beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarda da geliştirilerek verilmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programları, Millî Eğitim Bakanlığı tarafınca oluşturulmakta ve okullarda faaliyet göstermeye hazır hale getirilmektedir. 2018 yılındaki öğretim programı kapsamında, vizyon; teknoloji ve bilim kapsamında meydana gelen hızlı yapısal değişim, toplum ve kişinin değişkenlik gösteren gereksinimleri, öğretmeye, öğrenmeye yönelik kuram ve perspektiflerinde meydana gelen gelişim ve yenilikler, kişilerin kendilerinden beklenmekte olan görevleri de doğrusal olarak etkilemiştir. Bahsi geçen değişim bilgiyi aktif şekilde üretmekte olan, yaşam kapsamında fonksiyonel şekilde kullanılması mümkün olan, sorunları etkin biçimde çözümlere kavuşturabilen, eleştirel yönde düşünceleri bulunan, girişimci ve kararlı yapıda bulunan, iletişim yeteneklerini aktif şekilde kullanabilen, empati hissinin barındıran, kültür ve topluma yönelik destek ve fayda sağlayabilen gibi özelliklerdeki kişileri ifade etmektedir. Bahsi geçen özellik yapısında bulunan kişilerin yetiştirilmesi yönünde hizmet verebilecek öğretim programlarının salt bilgi sunan yapıdan çok kişisel yöndeki

farkları değerlendiren, beceri ve değer kazandırma amacı bulunan, anlaşılabilir ve sade yapıda meydana getirilmiştir. Bahsi geçen hedef yönünde çeşitli sınıf ve konu seviyelerinde sarmal biçimli perspektifle yinelenen açıklama ve kazanımlara, ek olarak bir seferde edindirilmesi amaçlanan ve bütünsel yapıda bulunan öğrenme çıktılarıyla birlikte sunulmuştur.

İki sınıf içerisinde bulunan açıklama ve kazanımlar da alakalı bulunduğu düzenin geçerli, güncel, yetkin ve öğretim süreci içerisinde yaşamla bağlantıları sağlayabilecek özellikte olduğu görülmektedir. Bahsi geçen edinimler ve bu edinimlerin net sınırlarını ortaya koyan açıklamaları, eğitim kademeleri ve sınıflar seviyesinde yetkinlikler, beceriler ve değerler bakış açısında bütünsel bir yapı meydana getiren bir perspektifle sade şekilde bulunan içeriği göstermektedir. Bu sayede üst bilişsel yöndeki becerilerin aktif şekilde kullanımlarını teşvik eden, kalıcı ve anlamlı şekilde öğrenme durumunu meydana getiren, sağlam yapıda bulunan ve öncesinde sağlanan öğrenmeler ile bağlantısı sağlanmış, farklı düzenlere ek olarak gündelik yaşam içerisindeki yetkinlikler, beceriler ve değerler kapsamında bütün hale getirilmiş öğretim programları toplamı meydana getirmiştir (MEB, 2018, s.3).

Program kapsamında bulunan vizyona yönelik olarak sosyal bilgiler öğretim programları ve Atatürk İlke ve İnkılapları yönünde bağlılık gösteren, tarihine ve ülkesine bağlı bağlı şekilde bulunan, saygı gösteren, dünyada ve ülkesinde oluşan durumlara karşı duyarlı yapıda ve farkındalık düzeyi yüksek, eleştirel şekilde düşünme ve sorun çözme becerisini barındıran, becerilerinin, kendisinin ve değer yargılarının bilincinde bulunan kuşakların yetiştirilmesi hedeflenmektedir. 2018 yılı sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında bulunan içerikler bu hedef yönünde meydana getirilmiş ve bu yönde geliştirilmesi sağlanmıştır. 2018 sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında bulunan içerik şu şekilde listelenebilmektedir:

- Zaman ve kronolojiyi algılama
- Yenilikçi düşünme
- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
- Sosyal katılım
- Problem çözme
- Politik okuryazarlık
- Öz denetim

- Mekânı algılama
- Medya okuryazarlığı
- Konum analizi
- Karar verme
- Kanıt kullanma
- Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
- İş birliği
- İletişim
- Hukuk okuryazarlığı
- Harita okuryazarlığı
- Gözlem
- Girişimcilik
- Finansal okuryazarlık
- Empati
- Eleştirel düşünme
- Dijital okuryazarlık
- Değişim ve sürekliliği algılama
- Çevre okuryazarlığı
- Araştırma (MEB, 2018, s.8)

2.9.4. 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Milli eğitim Bakanlığı yaptığı çalışmalar neticesinde 2024 yılı mayıs ayında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” öğretim programlarını yayınlamıştır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin nihai hedefi, yetkin ve erdemli insanlar yetiştirmektir. Yetkinlik, belirli bir alanda gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olmak anlamına gelir. Erdem, varoluşu ifade ederken aynı zamanda manevi olgunluğu da içerir, yani ahlaki açıdan övülen erdemdir. Yetkinlik ve erdem merkezli öğrenci profilinde öğrencinin bilgi, beceri, yetenek ve değerleri dikkate alınır (MEB, 2024).

2024 Sosyal Bilgiler öğretim programının içeriği oluşturulurken Hayat Bilgisi, İnsan Hakları Vatandaşlık ve Demokrasi, Ortaöğretim grubundan Tarih ve Coğrafya derslerinin içeriği kullanılmıştır (MEB, 2024).

Dersin içerik ve beceri çerçevesi belirlenirken öğrencilerin öğretme özellikleri ve hazır bulunuşluk düzeyleri de dikkate alınır.

Öğrencilerin ihtiyaç duyabileceği bilgiler dersteki uygun becerilerle birleştirilir ve öğrenme çıktıları şeklinde sunulur. Bu tasarıma tabanlı öğrenme sürecini etkili bir şekilde uygulamak için konu içeriği basitleştirildi. Öğrenme çıktılarında kullanılan beceriler katmanlı veya sınıflandırmaya dayalı bir yaklaşıma sahip olmamalı, birbirini destekleyecek şekilde tasarlanır ve tamamlayıcı işlevler kullanılır (MEB, 2024).

2024 Sosyal Bilgiler öğretim programında öğrenme alanları nitel ve nicel açıdan değişmiştir. Programda yer alan öğrenme Alanları aşağıda verilmiştir;

1. Birlikte Yaşamak
2. Evimiz Dünya
3. Ortak Mirasımız
4. Yaşayan Demokrasimiz
5. Hayatımızdaki Ekonomi
6. Teknoloji ve Sosyal Bilimler

2024 Sosyal Bilgiler öğretim programının öğrenme alanları dışında kazanımlarında da değişiklikler yaşanmıştır. Öncelikle artık kazanım teriminin yerini “öğrenme çıktısı” terimi almış olup öğrenme çıktılarının sayısı da 2018 programına göre azaltılmıştır. Tablo ...’da öğrenme çıktılarının (kazanımların) sayıları verilmiştir.

Tablo 4. Öğretim Programlarına Göre Kazanım Sayıları

Öğretim Programları	4. Sınıf Kazanım Sayısı	5. Sınıf Kazanım Sayısı	6.Sınıf Kazanım Sayısı	7.Sınıf Kazanım Sayısı
1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	-	-	-	-
2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	46	46	43	39
2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	33	33	34	31
2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	17	19	18	17

Daha önce değinildiği gibi değerler ve becerilerde de 2024 programında değişikliğe gidilmiştir. Genel değerler ve alana özgü değerlere ağırlık verilmiştir. Beceriler ise beş başlık altında toplanmıştır.

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında beceriler arasında verilen okuryazarlık 2024 programında ayrı bir başlık altında okuryazarlık becerileri olarak verilmiştir. Bu beceriler şunlardır;

- Bilgi okuryazarlığı
- Harita okuma
- Görsel okuryazarlık
- Sanat okuryazarlığı
- Kültür Okuryazarlığı
- Sürdürülebilirlik okuryazarlığı
- Vatandaşlık okuryazarlığı
- Dijital okuryazarlığı
- Finansal okuryazarlığı
- Görsel okuryazarlığı
- Veri okuryazarlığı

Erdem-değer-eylem modeliyle hazırlanmış olan programda kazanımlar eski programlara göre azaltılmış beceri ve değerlerin içerikleri açısından değişikliğe gidilmiş. Daha önce kullanılan programlardan farklı olarak mahremiyet ve mütevazılık gibi değerler eklenmiştir. Alanyazın incelendiğinde 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim programına dair, 2024 sosyal bilgiler dersi öğretim programının 2005, 2015 ve 2018 programlarıyla karşılaştırılmalı analizi (Yıldırım ve Çalışkan, 2024), 2018, 2023 ve 2024 sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılması (Önger ve Duman, 2024) çalışmaları dışında veriye rastlanmamıştır.

2.10. Genel Olarak Nutuk

Tarih kapsamında önemi bulunan kişilerin yazdıkları eserler kendi dönemi adına ilk ağızdan kavrana bilmesi adına özellikle tarihçiler adına önemi bulunan referanslardan birini temsil etmektedir. Bu yönde en etkin örneklerden biri şeklinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından kaleme alınan Söylev verilebilmektedir. Atatürk'ün Söylev'ine *“1919 yılı mayıs ayının 19’uncu günü Samsun’a çıktım. Ülkenin genel durum ve görünüşü şöyledir.”* İfadesini kullanarak başlamış olması Nutuk isimli eserin Türk toplumuna genel kapsamda bir inceleme sunmak hedefiyle yazıldığı yönünde fikir vermektedir (Gürkan, 2013, s.124). Söylev, Atatürk'ün Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1923 yılı içerisinde bir araya gelen İkinci Büyük kongresi kapsamında (15 Ekim Cumartesi-20 Ekim Perşembe) toplamda otuz altı saat ve otuz

üç dakikada aktardığı, 15 Ekim’de Ankara’da yaptığı sesleniş olmaktadır. Mustafa Kemal Paşa Nutuk’un içerisinde kullandığı belgelerin bazılarını kendi okumuş bazılarını da Kongre katibi Ruşen Eşref Bey’e okutmuştur (Uzun, 2005, s.30).

Mustafa Kemal Nutuk’u okumaya başlamasından itibaren iç ve dış basında birçok yankı bulmuştur. Bu yankılar genellikle olumlu olmuştur.

Gürkan (2013) tarafından meydana getirilen çalışmada, Nutuk eserinin, ortaya günden bu yana değin çok sayıda araştırmaya konu olduğu belirtilmiştir. Bahsi geçen araştırmalar kapsamında, dil bilimi, sosyoloji, tarih ve felsefe çalışmalarının da bulunduğu belirtilmektedir. Bu yönden Nutuk isimli eserin çok sayıda çalışma adına oldukça büyük çaplı bir siyasi bekle niteliğinin bulunduğu görülebilmektedir. Özellikle makale ve tez çalışmaları kapsamında çalışma konusu olarak belirlendiği belirtilmektedir. Söylev’in cümle ve sözcük yapısının döneminde kullanılmakta olan dilin, tüm değer yapılarını ve ayrıntılarını, tüm zenginliğiyle içerisinde barındırdığının söylenmesi mümkündür. Bu durumun neden Nutuk’un meydana getirildiği dönemin henüz dil kapsamında özleştirme yönünde çalışmaların meydana gelmemiş olmasıdır. Bundan dolayı, Nutuk kapsamında Osmanlıca ifadelerle gündelik konuşma dili bir arada kullanım görmüştür. Ek olarak kural yapısı gereği yabancı tamlamaların kullanıldığı görülmektedir.

Söylev’in akılcı yapıda bulunması anlatımsal kapsamda en temel nitelikleri arasında bulunmaktadır. Bu yönde örnek verildiği durumda, cümlelerin girişik, uzun ve bileşik yapıda bulunmasına karşın anlatımında duruk bir yapı bulunmamaktadır. Nutuk kapsamında söz sanatlarının oldukça az kullanıldığı görülmektedir. Nutuk kapsamında coşku tonları yoğun ve etkin şekilde kullanım görmüştür. Bu yönde klasik Osmanlıca ifadelerle yönelik olarak sadeleştirilerek kaleme alındığı dönemin en etkin örneği olma niteliği taşımaktadır. Kelime hazinesi olarak zengin yapıda bulunmaktadır. Söylev, üslup ve dil nitelikleriyle hitabet özelliğinde bulunmaktadır (Börekçi, 2008, s.5). Nutuk, Türkçe şekilde gerek baskı gerekse adet miktarından kaynaklı en fazla tercih edilen eserler arasında bulunmaktadır. Söylev’in Atatürk’ün sunumu sonrasında ve basımı sonrasında toplum yönünde büyük etkilerinin bulunduğu söylenmesi mümkündür. Bahsi geçen etkiler genel olarak okurları tarafınca verilen tepkiler, satış miktarı, baskı durumu, kapsamı yönünde yoğunluk göstermektedir. Günümüzde Nutuk’un etkilerinin devam ettiği ve bu yönde farklı değerlendirmelerin yapıldığı belirtilebilmektedir (Yıldız, 2006, s.126).

2.10.1. Mustafa Kemal'in Nutuk'u Yazma Amacı

Mustafa Kemal'in, Nutuk'u yazma amacı konusunda kesinleşmiş bilgi birliği yoktur. Bazı kesimler Mustafa Kemal'in amacının milli mücadele döneminde ve cumhuriyetin ilk yıllarında fikirlerine karşı çıkanlarla hesaplaşmak olduğunu, bazı kesimler ise ülke içerisinde yaşanan siyasi anlaşmazlıkları bitirip yeni bir devir başlatmak olduğunu ifade eder.

Nutuk, "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen gerçek, insanlığı şaşırtacak bir niteliğe bürünür." İfadesinden Atatürk'ün yazmaya ve özellikle tarih yazıcılığına verdiği önemim görülmektedir (Yıldız, 2006, s.89). Bu durum Dumont'un Nutuk'un amacına yönelik sözüne kanıt niteliğinde sayılabilir. Dumont Mustafa Kemal'in kendi yazdığı tarihin tarihçisi olarak yapılanların saptırılmasının önüne geçtiğini iddia eder (Uzun, 2004).

İngiltere'nin Türkiye Büyük elçisi Sir George Clerk Nutuk'un amacı hakkında; Türkiye'nin şartları göz önüne alındığında büyük şehirler dışında ülkenin bilgisiz insanlardan, köylülerden oluştuğunu ve Mustafa Kemal'in ülkeyi yükseltmek için sarfettiği gayretleri anlamadıklarını bunun için Nutuk'u dinleyen vekillerin şehirlerine, evlerine dönerek yürütülen mücadeleyi, siyasi emellerini anlatmalarını beklediğini söyler (Uzun, 2004).

Bazı kesimler ise Nutuk'un amacını Mustafa Kemal'in ülkenin milli varlığı için önemli gördüğü noktalarda halkın ve gelecek nesillerin dikkatli ve korumacı olması için hazırlanmış olduğunu öne sürer (Uzun, 2004).

Uzun'a (2005) göre Mustafa Kemal geçmiş yılların raporunu çıkarmış milletine açıklama yapmıştır. Bu durumu da Nutuk'u okuduğu kongrenin açılış konuşmasında "Senelerden beri devam eden ef'al ve icraatımızın milletimize hesabını vermek vazifem olduğu kanaatindeyim" sözüyle kanıtlamıştır (Uzun, 2004).

Kılıç'a (2003) göre de Nutuk da verilmeye çalışılan temel amaç daha sonraları bir ideoloji halini alarak Atatürkçü Düşünce sisteminin oluşmasına sebep olmuştur (Kılıç, 2003, s.134)

2.10.2. Nutuk'un Basılması ve Dağıtımı

Nutuk ilk etapta Arap harfleri ile basılmış Harf İnkılabının yaşanmasıyla birlikte Latin Alfabesiyle basılarak dönemin okuma yazma öğretim merkezi olan Millet Mektepleri ve inkılapların yerleşmesini sağlamak amacıyla açılmış olan Halk Evlerine gönderilmiştir.

Mustafa Kemal'in ölümünden sonra Nutuk'un özellikle İsmet İnönü döneminde daha

az basıldığı görülmüş 1950 yılı sonrası Demokrat Parti döneminde ise yeniden basıldığı tespit edilmiştir.

Uzun'a (2005) göre İsmet İnönü döneminde az basılmasının farklı sebepleri olabilir. İlk etapta 100 bin adet Nutuk basılması ve dönemde ülke nüfusunun 13 milyon gibi az bir rakama tekabül etmesi bir sebeptir. Yine Mustafa Kemal'in silah arkadaşları olan Rauf Orbay, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy gibi isimlerden Nutuk içerisinde "hain" olarak bahsetmesi, onları yönetimden uzaklaştırmış, İsmet Paşa'nın 1938'den sonra bu isimleri yönetime yakınlaştırmaya çalışması da bir sebep olarak görülebilir. Bu yıllardan sonra Nutuk hem Türkçe hem de farklı dillerde basılmıştır. Nutuk'un yabancı dillerde basılma işleri o dönemde Almanya'nın K.F. Köhler yayınevinde yapılmıştır. Bu yayınevi 1930 yılında eseri Fransızca ve İngilizce olarak basmıştır. Ayrıca eserin Rusça ilk baskısı da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından "Yeni Türkiye'nin Yolu" adı ile basılmıştır (Selvi, 2020, s. 334).

Yazıldığı dönem Türkçesi ile güümüz Türkçesi arasında ciddi kelime farklılıkları bulması sebebiyle Nutuk birçok kez sadeleştirilmiş, Türk Tarih Kurumu başta olmak üzere birçok yayın evi tarafından basılmıştır.

2.11. Nutuk'un Bir Ders Materyali Olarak Kullanılması

Nutuk eserinin, yazıldığı dönem içerisinde I. Dünya Savaşının ardından Osmanlı Hükümeti'nin genel hali, daha sonra meydana gelen Millî Mücadele hareketleri, daha yeni, güncel, güçlü bir devletin meydana getirilmesi hususlarını belgelerle temellendirilmiş biçimde aktarması doğrusal olarak sekizinci sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerine ek olarak sosyal bilgiler dersi kapsamında bulunan konularla örtüşür biçimde bulunmaktadır. Tarih dersleri içerisinde öğrencilere aktarılması gerekli olan hususlar ders kitapları içerisinde bilgi yığını biçiminde bulunmakta, kalıp şeklinde bulunan cümlelerle ezberlenmesini gerekli hale getiren ve öğrenciler adına sıkıcı şekilde değerlendirilebilen ders şeklinde gelebilmektedir (Hayta ve Akhan, 2014, s. 1050). Bahsi geçen dersler yoğun olarak harita ve ders kitaplarıyla sınırlı şekilde bulundurulmamalı ve ezber temelli öğretimin dayatılmaması adına çeşitli kaynaklardan faydalanılmasını gerektirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi adına faydalanılması mümkün kaynaklar arasında hatıratlar varlık göstermektedir.

Hatıratlar yapısı gereği, aktarılan dönemlerin toplumsal, ekonomik ve siyasi yönünün değerlendirilmesi yönünden önemli tarihsel başvuru kaynakları içerisinde bulunmaktadır.

Tarihi süreçleri yaşayanların da yazarların da insan olmaktadır fakat bugün, kaleme alınan tarihin insani yönleri oldukça düşük seviyede değerlendirilerek aktarılmaktadır. Bu kapsamda hatıratlar öğrencilerin, eserlerin kaleme alındığı dönemin genel özelliklerinin tümünü değerlendirebilmeleri adına önem taşıyan eserler arasında bulunmaktadır (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s. 250). Bahsin geçen ders adına kullanılabilir şekilde bulunan kanıt özelliği gösteren ve aktarılan bilgileri eksik şekilde bırakmaktan çok temellendiren, hatırat özelliği gösteren en temel eser Nutuk olmaktadır.

Dersler içerisinde öğrencilerin düşüncelerinin kavramlar, olaylar ve tarihlerle yoğun şekilde zorlanmasının yerine dönemine büyük damgalar vuran yönlerin değerlendirilebilmesi ve büyük çaplı etkinliklerin görülebilmesi daha faydalı olarak kabul edilmektedir (Altıkulaç, 2008, s. 23). İlk ağızdan kaleme alınan kaynakların dersler kapsamında kaynak niteliğinde kullanılması halinde dersi alan öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri ve tarih derslerinin bir bölümü kapsamında ders kitaplarına bağımlı şekilde bulunmalarının önüne geçecek ve ders kitaplarının içerisinde bulunan tüm bilgilere “*mutlak doğru*” kabullerini sorgulayabilme imkânı elde edeceklerdir (Dilek ve Dilek, 2005, s.96). Bundan kaynaklı olarak Nutuk eseri bu yönde tarihsel kaynak özelliği göstermektedir.

Yenilenen öğretim programı kapsamında sunulan kazanımlar, Nutuk kapsamında genç kuşaklara aktarılmasının gerekliliğini yineler özellikte bulunmaktadır. Dersler kapsamında Nutuk’un tümüyle ve tüm ders kapsamında rehberlik etmesi beklenmemektedir, dersi, dersin amacını destekler nitelikte bulunan ve örnek teşkil eder özellikte kaynak olması adına önem teşkil etmesinden, kullanımı desteklenmektedir. Öğrencilerin ders kitaplarından ve derslerden sağladıkları bilgi yönünde pratik örnekleri teşkil etmesinden kaynaklı yardımcı kaynak olarak kullanımı önerilmesine ek olarak, dersler kapsamında aktarılan dönemin, dönem kapsamındaki şartların, dil özelliklerinin ilk ağızdan, ayrıntılı şekilde gösterilmesinin, derslerin öğretilmesi hususunda destek sağlayacağı öngörülmektedir. Özellikle Nutuk kapsamında meydana getirilen yorumlarla farklı belge ve eserler içerisindeki çeşitli tarihi gerçekler ve yorumların bir arada öğrencilere aktarılması, öğrencilerin çeşitli gerçek ve düşünceler yönünde aktif şekilde düşünmeye, karşılaştırma yoluyla gerçek ve etkin sonuçlar elde etmesine neden olacak ve bu yönde gelişimlerini destekleyecektir. Bu yönde öğrenciler, tarihi süreçte varlık gösteren durumlara ve kişilere yönelik düşüncelerini eleştirel süzgeçten geçirebileceklerdir (Dilek ve Dilek, 94). Bu kapsamda, Nutuk isimli eserin kullanılabilme potansiyeli ve ilgili şekilde bulunan derslerin işlenmesi hususunda öğretmenler tarafınca ders içerisinde etkin biçimde kullanım görmesi derslerin hedeflerine varması kapsamında etkin şekilde fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

(Hayta ve Akhan, 2014, s. 1055).

Geçmişini irdelemiş toplumlar, geleceklerine kolay yön verip karşılaştıkları hatalardan ders çıkarabilirler. Bu sebeptendir ki Millî Mücadele Yıllarını, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasını anlatan Nutuk kitabı öğrenciler tarafından seviyelerine uygun şekillerde basılmış versiyonlarıyla her kademedede okutulmalı ve tartışılmalıdır.

Mustafa Kemal Nutuk'un sonunu Gençliğe Hitabe ile bitirmiştir. Günümüzde okullarda her sınıfta İstiklal Marşı, Atatürk Portresi ve Türk Bayrağı ile birlikte Gençliğe Hitabe de asılıdır. Okulların yanı sıra özel ve devlet olmak üzere farklı mekanlarda da Gençliğe Hitabeye rastlamak mümkündür. Yine Uzun'a (2005) göre bu durum Atatürk değerlerinin içinin boşaltılmasına verilmek istenen mesajın anlaşılmasına neden olabilir (Uzun, 2005 s. 131).

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Çalışmamızın bu bölümünde, araştırma yönteminin modeli, araştırma için toplanan veriler ve bu verilerin analizleri ile ilgili bilgiler sunulacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı'nın, 1998, 2005, 2018 ve 2024 yıllarındaki eğitim programlarında, Mustafa Kemal Atatürk tarafından kaleme alınmış olan Nutuk isimli eserde adı geçen tarihi kişiliklere yer verilme düzeyini araştırmak amacıyla, nitel veri toplama araçlarından, alan yazın taraması ve betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu yöntemler doğrultusunda, 1998, 2005, 2018 ve 2024 yıllarında yayınlanan eğitim programlarının içerikleri incelenerek, Nutuk'ta ismi geçen şahsiyetlere ne kadar yer verildiği analiz edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Veri Kaynağı ve Verilere Erişim

Araştırma kapsamında, Sosyal Bilgiler dersinde eğitim alan ortaokul öğrencileri için hazırlanan 1998, 2005, 2018 ve 2024 yıllarındaki müfredatların içerisinde Nutuk'ta bahsi geçen kişilerin geçme sıklığı incelenmiştir. Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığının yayınlamış olduğu 1998, 2005, 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim programları ve Atatürk İlke ve İnkılapları dersi öğretim programları incelenmiştir. Öğretim Programları “Millî eğitim Bakanlığının resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında, Millî Eğitim bakanlığından alınan 1998, 2005, 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Eğitim Programı ve Atatürk İlke ve İnkılapları programlarından elde edilen verilerin çözümü için doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Analiz sonucunda Mustafa Kemal Atatürk'ün yazmış olduğu Nutuk isimli eserin de doküman analizi yapılarak; iki veride de geçen tarihi önem arz eden kişilerin programlarda yer verilme durumları incelenmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Çalışmamızın bu bölümünde, 2018, 2005 ve 1998 yıllarında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında ve Atatürk İlke ve İnkılapları ders programında, Nutuk'ta yer verilen kişilerin, ne sıklıkla geçtiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk tarafından kaleme alınan Nutuk'ta 820 farklı kişini isminin geçtiği tespit edilmiştir. Bu kişilerin içerisinde; Millî Mücadele döneminde yaşamış olan, İslam Dünyasında, Türk ve Moğol İmparatorlarında, tarihte önem arz eden komutan ve siyasi şahıslar vardır (Arar, 1997, syf:144-148).

Aşağıdaki Tabloda, 1998, 2005, 2018 ve 2024 Yıllarında Yayımlanmış olan “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları” dikkate alınarak, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurumunca” onaylanmış; bakanlığa bağlı okullarda okutulan sosyal bilgiler derslerindeki ders kitaplarında adı geçen şahsiyetlerin isimleri verilmiştir:

Tablo 5. 1998, 2005, 2018 ve 2024 Yıllarında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Geçen İsimler

1.	Süleyman Şah
2.	II. Abdülhamit
3.	Harezmi
4.	Biruni
5.	İbni Sina
6.	Biruni
7.	Uluğ Bey
8.	Mustafa Kemal Atatürk
9.	Ali Kuşçu
10.	Piri Reis
11.	Takiyyüddin
12.	Leonardo Da Vinci
13.	Galileo
14.	Sabriye İzmir (Hamzaova) Bulgar göçmeni bir Türk vatandaşı
15.	Davud-ı Kayseri
16.	Muzaffer Sarısözen

-
17. Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi
 18. Ahi Evran
 19. Biruni
 20. Niccolo Machiavelli
 21. William Shakespeare
 22. Batlamyus
 23. Nasreddin Tusi
 24. Kepler
 25. Kopernik
 26. Jale İnan
 27. Halet Çambel
 28. Muazzez İlmiye Çığ
 29. Afet İnan
 30. Hz. Muhammed
 31. Ahmet Yesevi
 32. Kaşgarlı Mahmut
 33. Sultan Mahmut
 34. Tuğrul Bey
 35. Alparslan
 36. Melikşah
 37. Nizamülmülk
 38. Hamurabi
 39. Burhan Toprak
 40. Zihni Derin
 41. Muhsin Ertuğrul
 42. Ahmet Adnan Saygun
 43. Ayhan Songar
 44. Çiğdem Kağıtçıbaşı
 45. Nasrettin Hoca
 46. Oğuz Kağan
 47. Harezmi
 48. Kaşgarlı Mahmut
 49. Newton
-

-
50. İbni Sina
 51. Cahit Arf
 52. Aydın Sayılı
 53. Gazneli Sultan Mahmut
 54. Mehmet Akif Ersoy
 55. Nizamülmülk
 56. Mehmet Ali Kağıtçı
 57. Mevlâna
 58. Neşet Ertaş
 59. Ahmet Mithat Efendi
 60. Louis Pasteur
 61. Marconi
 62. Gazi Yaşargil
 63. Aşık Veysel
 64. Evliya Çelebi
 65. Mimar Sinan
 66. Asker Saime
 67. Kara Fatma
 68. Nene Hatun
 69. Cengiz Topel
 70. Lancc Armstrong
 71. Barbaros Hayrettin Paşa
 72. Sabiha Gökçen
 73. Mimar Kemalettin
 74. Kemal Sunal
 75. Lale Orta
 76. Ekrem Akurgal
 77. Samuel F.B. Mors
 78. Aleksander Graham Bell
 79. T'sai Lun
 80. Louis Braille
 81. Taner Sağır
 82. Attila
-

-
83. Tuğrul Bey
 84. Hz. Osman
 85. Cengiz Han
 86. Hz. Ali
 87. Melikşah
 88. Muaviye
 89. Alparslan
 90. Berk Yarug
 91. Kapgan Kağan
 92. Tolunoğlu Ahmet
 93. Yezid
 94. Justinyanus
 95. Kutluk Bilge Kağan
 96. Sultan Sencer
 97. Memun
 98. Urgakina
 99. İstemi Yabgu
 100. Çağrı Bey
 101. Mehmet Tapar
 102. Harun Reşid
 103. Mehmet Tapar
 104. Muhammed Bin Tuğç
 105. Hz. İsa
 106. Hz. Ayşe
 107. Kanuni Sultan Süleyman
 108. Yavuz Sultan Selim
 109. I. Bayezid
 110. II. Murad
 111. Osman Bey
 112. Şarlken
 113. Timur
 114. Orhan Bey
 115. 1. Murad
-

116.	Cem Sultan
117.	I. Kılıçarslan
118.	Şah İsmail
119.	Çelebi Mehmet
120.	I. Fransuva (François)
121.	I. Şah Tahmasb
122.	I. Jan Zapolya
123.	Fuad Köprülü
124.	Halil İnalcık
125.	Uluğ Bey
126.	Paul Wittck
127.	2. Abdülhamit
128.	Kavalalı Mehmet Ali Paşa
129.	Nadir Şah
130.	Sultan Abdülmecit
131.	Hüseyin Avni Paşa
132.	1. Petro
133.	7. Şari
134.	Martin Luther

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, yeni kurulan devlet için toplumsal reformlar gerçekleştirmiştir. Bunun en başında, eğitim kurumlarında yaptığı düzenlemeler gelmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, yeni kurulan cumhuriyetin eğitimli nesiller aracılığı ile ilalebet yaşayacağını dile getirmiştir. Gerek maddi gerek manevi değerlerin aktarılması için gerekli çalışmaların yapılması için çalışmıştır. Hem yaşadığı döneme ışık tutmak hem de bilgi, beceri ve tecrübelerini aktarmak için, çeşitli kitaplar yazan Mustafa Kemal Atatürk'ün, "Nutuk" isimli eseri, en önemli atfedilecek eseridir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün yazmış olduğu "Nutuk" isimli eserde Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında anlatılması gerekli şahsiyetlerin, isimleri aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 6. "Nutuk" İçerisinde İsmi Geçen Bazı Şahsiyetler

1.	Vahdettin
2.	İsmet Paşa (İnönü)

-
3. Yahya Kaptan
 4. Abdülkerim Paşa
 5. Yahya Galip Bey
 6. Fevzi Paşa (Mustafa)
 7. Köprülü Hamdı Bey
 8. Ah Bey (Çetinkaya)
 9. Cevat Paşa (Çobanlı)
 10. Celal Bey (Mahmut Bayar)
 11. Derviş Bey. Paşa
 12. Dursunbeyzade, Cevat Bey
 13. Fahrettin Paşa (Altay)
 14. İbrahim Bey
 15. İzzettin Bey Paşa
 16. Kazım Bey Yurdalan
 17. Manastırlı Hamdı Efendi
 18. Osman Tufan Bey
 19. Şükrü Naili Bey
 20. Abdurrahman Şeref Bey
 21. Ahmet Bey
 22. Ah Hikmet Paşa
 23. Sakıp Bey
 24. Avni Bey, Paşa
 25. Mister Browne
 26. Cemil Bey (Uybadın)
 27. Fatih Sultan Mehmet
 28. Hacı Hafız Efendi
 29. Haydar Bey (Vaner)
 30. Hayatı Bey
 31. Halit Bey
 32. Haşan Bey (Saka)
 33. Kılıç Ah Bey
 34. Maksut Bey
 35. Mesut Bey (Çankaya)
-

-
36. Mahmut Bey (Nedim)
 37. Osman Bey (Yarbay)
 38. Recep Zühtü Bey
 39. Reşit Paşa (Mehmet)
 40. Rıfat Efendi (Börekçi)
 41. Samı Bey
 42. Seyit Bey
 43. Şeref Bey (Mehmet, Aykut)
 44. Çerkez Ethem
 45. Hoca Raif Efendi
 46. Selahattin Bey (Çolak)
 47. Süleyman Necatı Bey
 48. Ah Fuat Paşa (Cebesoy)
 49. Refet Bey (Bele)
 50. Rıza Nur
 51. Abdullah Bey
 52. Abuk Ahmet Paşa
 53. Ah Yüzbaşı
 54. Ah Kemal
 55. Aznavur (Ahmet)
 56. Damat Ferit Paşa
 57. Dümzade Esseyit Abdullah
 58. Muhittin Paşa
 59. Hayrettin Bey
 60. Hayri Efendi
 61. İbrahim Ethem Efendi
 62. İzzet Bey
 63. Kadın
 64. San Efe Edip
 65. Seyit Abdulkadir Efendi
 66. Şeyh Hacı Fevzi
 67. Zıya Hurşit
 68. Vahdettin
-

-
69. Abdurrahman Şeref Bey
 70. Cemal Bey (Paşa)
 71. Abdülkerim Paşa
 72. Süreyya Paşa
 73. Enver Paşa
 74. Fuat Bey
 75. Süleyman Sim Bev
 76. Bayatı Bey
 77. Hüsnü Paşa
 78. İbrahim Paşa
 79. İsmail Fazıl Paşa
 80. Seyit Bey
 81. Reşat Hikmet Bey
 82. Yahya Kaptan
 83. Yusuf İzzet Paşa
 84. Mahmut Bey
 85. Reşit Paşa
 86. Rauf Bey (Orbay)
 87. Damat Fent Paşa
 88. Nurettin Paşa
 89. Refet Bey (Bele)
 90. Çerkez Ethem
 91. Cemal Paşa (Mersinli)
 92. Vahdettin
 93. Çerkez Tefvık Bey
 94. Ali Galip Bey
 95. Kâzım Karabekir
 96. Çerkez Reşit Bey
 97. Celâlettin Arif Bey
 98. Ahmet İzzet Paşa
 99. Bekir Samı Bey
 100. Damat Mehmet Şeref Paşa
 101. Adıl Beş
-

-
102. Ali Rıza Paşa
 103. Kara Vasıf
 104. Tevfik Paşa
 105. Ali Fuat Paşa
 106. Sait Molla
 107. Halil (Ramı) Bey
 108. Cemal Bey (Konya Valisi)
 109. Abdülmecit Efendi (Halife)
 110. Salih Paşa
 111. Alı Kemal Bey
 112. Salahattin Bey (Çolak)
 113. Aznavur Ahmet
 114. Nowil
 115. Şükrü Hoca Efendi
 116. Süleyman Şefik Paşa
 117. Bekir Bey (Çerkez)
 118. Kanıran (Ah) Bey
 119. Servet Bey
 120. Nazım Bey (Resmor)
 121. Celâdet Bey
 122. İbrahim Paşa (Nurettin Paşa'nın Babası)
 123. Şeyh Eşref
 124. Cemilpaşazade Ekrem
 125. Cafer Tayyar Bey
 126. Hoca Raif Efendi
 127. Frew Rahip
 128. Ali Suat Bey
 129. Muhittin Paşa
 130. Mehmet Şükrü Paşa
 131. Cemal Bey
 132. Brunot Binbaşı
 133. Cemal Bey
 134. Emin Bey
-

-
135. Galip Bey
 136. Hikmet Bey (Çerkez)
 137. Hüseyin Avnı Bey (Ulaş)
 138. Şeyh Recep Kamil
 139. Ali Ihsan Paşa
 140. Zeki Bey (Kadiroğlu)
 141. Ahmet Fevzi Paşa
 142. Ahmet Necatı (Binbaşı)
 143. Abdullah Bey
 144. Adnan Bev (Abdûlhak Adnan Adıvar)
 145. Bcslan
 146. Çürüksulu Mahmut Paşa
 147. Hamil Bey
 148. Kiraz Hamdı Paşa
 149. Keşfi Bey
 150. Ali Rıza Bey
 151. Cavit Bey
 152. Çerkez ıbrahim
 153. Fondun Fikri Bey
 154. Hacı Musa Bey
 155. İbrahim Bev (İbrahim Hakkı Aktan)
 156. Lutfi Fikri Bev
 157. Ömer Fevzi Bey
 158. Nail Efendi
 159. Refik Hain Bev
 160. Sabit Bey (Sağıroğlu)
 161. Suphi Bey
 162. Salih Efendi
 163. Zaralızado Celal
 164. Venizelos
 165. Zaven Efendi
 166. Abuk Ahmet Paşa
 167. II Abdülhamit
-

-
168.	Ali Ulvi Bey
169.	Cevdet Bey (Ahmet, Miralay)
170.	Çopur Musa
171.	Çopur Yusuf
172.	Deh Hacı
173.	Delibaş
174.	Demirci Mehmet Efe
175.	Esat Paşa
176.	Faik Ali Bey
177.	Hakkı Efendi
178.	Hayn Bey
179.	Hidayet
180.	İzzet Bey
181.	Kara Nazım
182.	Kemal Bey
183.	Kemal Paşa (Sanay)
184.	Küçük Ağa
185.	Mehmet Alı Bey (Gerede)
186.	Musa Beyzade Abbas
187.	Mevlânzâde Rıfat
188.	Nevres Bey
189.	Refik Bey
190.	Sadullah Bey
191.	Gümülcineli İsmail Bey
192.	Salâhattin Bey (Mehmet)
193.	San Efe Edip
194.	Suphi Paşa
195.	Solly Flood
196.	Şeyh Hacı Fevzi Efendi
197.	Sadık Bey
198.	Ziya Paşa (Mehmet)
199.	Vehbi Bey
200.	Haralambos
-

-
201.	İsmet Paşa
202.	İlyas Bey
203.	İlyas zade Ahmet Kemal
204.	İngiliz İbrahim
205.	İsmail Bey
206.	İbrahim Ethem Bey
207.	Kadn
208.	Küçük Haşan
209.	Katelopolos
210.	Mahmut Bey
211.	Mehmet Hayrı
212.	Hoca Müfit Efendi
213.	Hoca Muştala Efendi
214.	Nadir Paşa
215.	Naki
216.	Ömer Halis Bey
217.	Polimitos
218.	Postacı Nazım
219.	Nurettin Bey
220.	Nedim Bey
221.	Nizamettin Bey
222.	Salih Bey
223.	Şancı Bey
224.	Seyit Abdülkadir Efendi
225.	Şahin paşazadeler
226.	Şerafettin Bey
227.	Şeyh Eyüp
228.	Şükrü Bey
229.	Talustan Bey
230.	Tokomanıdı
231.	Vehip Paşa
232.	Yermanos
233.	Abdullah Azmi Efendi
-

-
234.	Abdürrahman Bey
235.	Abdülkadir Kemal Bey
236.	Ali, Yüzbaşı
237.	Ali Rıza Bey
238.	Alişan
239.	Al işer
240.	Atıf Bey, Yarbay
241.	Aleksandros
242.	Atinegora
243.	Ayinpa
244.	Bahur
245.	Celâl Bey
246.	Çerkez Kara Muştala
247.	Deli Haşan
248.	Dıspasımas
249.	Droteos
250.	Dürrizade Esseyit Abdullah
251.	Edip Bey
252.	Hoca Esat Efendi
253.	Fent Ali Paşa
254.	Giritli Katehakis
255.	Hadi Paşa
256.	Hakkı Behiç Bey
257.	Hulusi Bey
258.	Halil
259.	Halit Bey
260.	Halit Bey
261.	Hamdı Efendi
262.	Haşan Lutfi
263.	Haydar Bey
264.	Hayrettin Bey
265.	Hayrettin
266.	Hayn
-

267.	Haşan Çavuş
268.	Hüseyin Kâzım
269.	Hoca Sabri
270.	Ziya Hurşit
271.	Zeynel Abidin
272.	Cevat Paşa
273.	İbrahim Ethem Efendi
274.	Rıza Nur
275.	Süleyman Necati Bey
276.	Sıyan
277.	Klematios

Yukarıda yer alan tabladaki isimler, Mustafa Kemal Atatürk'ün yeni nesillerce aktarılması gereken hem Cumhuriyet'in kurulma sürecinde hem Cumhuriyet öncesi Türk Toplumunda hem Cumhuriyet sonrası toplum tarafından önemli görülen şahsiyetlerin bir kısmına yer verilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin amaç ve kapsamına bakıldığında, “Nutuk’a” ismi geçen şahısların, bu amaçlar doğrultusunda anlatılması gerekmektedir.

Aşağıdaki Tabloda hem “Nutuk” isimli eserde hem de 1998, 2005, 2018, ve 2024 yıllarındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına göre hazırlanan, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda okutulan ders kitaplarında geçen şahısların isimleri verilmiştir.

Tablo 7. Hem Nutuk'ta Hem De Ders Kitaplarında Geçen Ortak İsimler

1.	Mustafa Kemal Atatürk
2.	Vahdettin
3.	Abdullah Bey
4.	Abdurrahman Şeref Bey
5.	Abdülkerim Paşa
6.	Kazım Karabekir
7.	II. Abdülhamit
8.	Ahmet İzzet Paşa
9.	Ali Fuat Paşa
10.	Fevzi Paşa
11.	Cemal Bey

-
12. Çerkez Ethem
 13. Hoca Raif Efendi
 14. İbrahim Ethem Efendi
 15. İzzet Bey
 16. Mahmut Bey
 17. Rauf Orbay
 18. Muhittin Paşa
 19. Refet Bey (Bele)
 20. Rıza Nur
 21. Yahya Kaptan
 22. İsmet İnönü
 23. Abdülmecit Efendi
 24. Ahmet Anzavur
 25. Ali galip
 26. Ali Rıza Paşa
 27. Bekir Sami
 28. Cevat Abbas
 29. Çopur Musa
 30. Damat Ferit
 31. Demirci Mehmet Efe
 32. Enver Paşa
 33. Fahrettin Paşa
 34. Fatih Sultan Mehmet
 35. Halide Edip
 36. Hamdullah Suphi
 37. Hazreti Peygamber
 38. Hüseyin Avni Bey
 39. Kılıç Ali
 40. Hz. Ali
 41. Muaviye
 42. Şeyh Said
 43. Venizelos
 44. Wilson
-

45. Yunus Nadi

Yukarıdaki Tablo 7’de ismi geçen, siyaset adamları, din adamları, askerler ve bilim insanlarının isimleri hem Nutuk’ta hem de Ders kitaplarında yer bulmuş şahsiyetlerdir. Bu şahsiyetlerin, maddi, manevi ve milli değerlerimiz açısından son derece önemli şahıslardır. Bu şahsiyetlerin, Nutuk’ta yer alışı şekilleri ile Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ya da onaylanan Sosyal Bilgiler Dersi kapsamında okutulan derslerdeki anlatılış şekilleri de son derece önemlidir.

4.1. 1998 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları

Tablo 8’de 1998 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler öğretim programında Nutuk’ta geçen tarihi şahsiyetlerin sınıflara göre yer bulma durumları verilmiştir.

Tablo 8. 1998 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Düzeylerine Göre Nutuk Şahsiyetleri

Şahsiyetler	4. Sınıf	5.Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Mustafa Kemal Atatürk	+	+	+	+	+
Vahdettin				+	+
Abdullah Bey					
Abdurrahman Şeref Bey					+
Abdülkerim Paşa					
Kazım Karabekir		+			+
II. Abdülhamit				+	
Ahmet İzzet Paşa					+
Ali Fuat Paşa					+
Fevzi Paşa		+			+
Cemal Bey					+
Çerkez Ethem		+			+
Hoca Raif Efendi					+
İbrahim Ethem Efendi					
İzzet Bey					
Mahmut Bey					+
Muhittin Paşa					
Rauf Orbay					+

Refet Bey (Bele)		+			+
Rıza Nur					+
Yahya Kaptan					+
İsmet İnönü		+			+
Abdülmecit Efendi					+
Ahmet Anzavur					+
Ali galip					+
Ali Rıza Paşa					+
Bekir Sami					+
Cevat Abbas					+
Çopur Musa					+
Damat Ferit					+
Demirci Mehmet Efe					+
Enver Paşa					+
Fahrettin Paşa					+
Fatih Sultan Mehmet				+	
Halide Edip					+
Hamdullah Suphi					+
Hazreti Peygamber		+			
Hüseyin Avni Bey					+
Kılıç Ali					+
Hz. Ali		+			
Muaviye		+			
Şeyh Said					+
Venizelos					+
Wilson					+
Yunus Nadi					+
Toplam	1	9	1	4	36

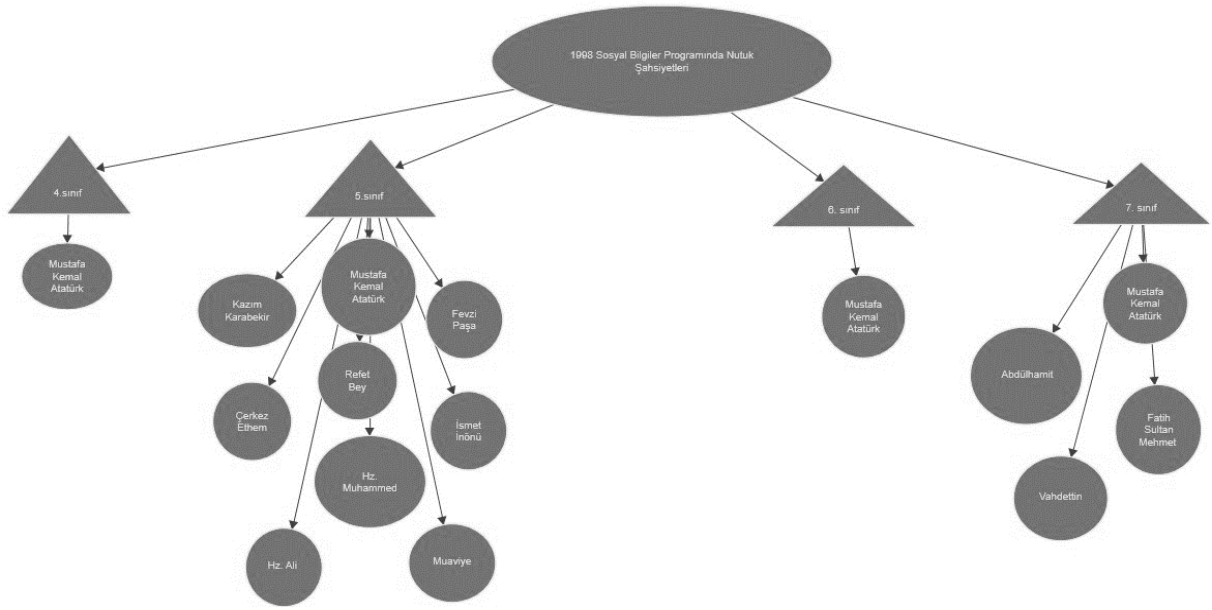
Tabloya göre 4. Sınıf düzeyinde yalnızca Mustafa Kemal Paşa'nın ismine rastlanırken 5. sınıf düzeyinde; Mustafa Kemal, Kazım Karabekir, Fevzi Paşa, Çerkez Ethem, Refet Bey, İsmet İnönü, Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Muaviye isimlerine rastlanmıştır. 5. Sınıf düzeyinde rastlanan toplam isim sayısı 9'dur.

6.sınıfa gelindiğinde 1 kişiye rastlanılmıştır. Bu kişi Mustafa Kemal'dir.

7. sınıf düzeyinde Nutuk'ta yer alan tarihi şahsiyetlerden 4 kişiye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kişiler; Abdülhamit, Vahdettin, Fatih Sultan Mehmet ve Mustafa Kemal'dir.

8. sınıfta verilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile Nutuk eserinin doğrudan bağlantısı olduğu düşünüldüğünden bu araştırmada 8. sınıf kitapları da incelenmiştir. İnceleme sonucunda, 35 kişinin ismine rastlanmıştır. Bu isimler; Mustafa Kemal Atatürk, Vahdettin, Abdurrahman Şeref Bey, Kazım Karabekir, Ahmet İzzet Paşa, Ali Fuat Paşa, Fevzi Paşa, Cemal Bey, Çerkez Ethem, Hoca Raif Efendi, Mahmut Bey, Rauf Orbay, Refet Bey (Bele), Rıza Nur, Yahya Kaptan, İsmet İnönü, Ahmet Anzavur, Ali Galip, Ali Rıza Paşa, Bekir Sami, Cevat Abbas, Çopur Musa, Damat Ferit, Demirci Mehmet Efe, Enver Paşa, Fahrettin Paşa, Hamdullah Suphi, Hüseyin Avni Bey, Kılıç Ali, Şeyh Said, Venizelos, Wilson, Yunus Nadi'dir.

Şekil 1. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4. 5. 6. ve 7. Sınıf Durumları

4.2. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları

Tablo 9'da 2005 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler öğretim programında Nutuk'ta geçen tarihi şahsiyetlerin sınıflara göre yer bulma durumları verilmiştir.

Tablo 9. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Düzeylerine Göre Nutuk Şahsiyetleri

Şahsiyetler	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Mustafa Kemal Atatürk	+	+	+	+	+
Vahdettin				+	+

Abdullah Bey			
Abdurrahman Şeref Bey			
Abdülkerim Paşa			
Kazım Karabekir	+		+
II. Abdülhamit		+	+
Ahmet İzzet Paşa			+
Ali Fuat Paşa			+
Fevzi Paşa			+
Cemal Bey			+
Çerkez Ethem			+
Hoca Raif Efendi			
İbrahim Ethem Efendi			
İzzet Bey			
Mahmut Bey			+
Muhittin Paşa			+
Rauf Orbay	+		+
Refet Bey (Bele)			+
Rıza Nur			
Yahya Kaptan			
İsmet İnönü	+		+
Abdülmecit Efendi			
Ahmet Anzavur			+
Ali galip			+
Ali Rıza Paşa			+
Bekir Sami			+
Cevat Abbas			+
Çopur Musa			+
Damat Ferit			+
Demirci Mehmet Efe			+
Enver Paşa		+	+
Fahrettin Paşa			
Fatih Sultan Mehmet		+	
Halide Edip		+	+

Hamdullah Suphi					
Hazreti Peygamber			+		
Hüseyin Avni Bey					
Kılıç Ali					+
Hız. Ali			+		
Muaviye					
Şeyh Said					
Venizelos					+
Wilson				+	+
Yunus Nadi				+	+
Toplam	4	1	3	8	28

Tabloya göre 4. Sınıf düzeyinde 4 kişinin ismine rastlanırken 5. sınıf düzeyinde; Mustafa Kemal, Rauf Orbay, Kazım Karabekir ve İsmet İnönü isimlerine rastlanmıştır. 5. Sınıf düzeyinde yalnızca Mustafa Kemal'in ismine rastlanmıştır.

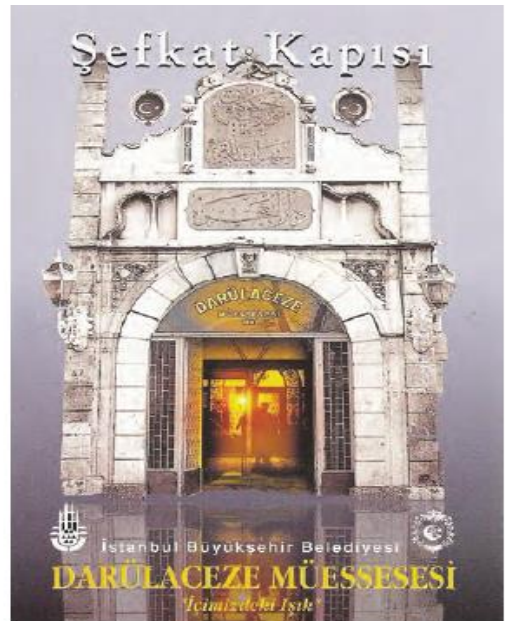
6.sınıfa gelindiğinde 3 kişiye rastlanılmıştır. Bu kişiler Mustafa Kemal, Hz. Muhammed, Hz. Ali'dir.

7. sınıf düzeyinde Nutuk'ta yer alan tarihi şahsiyetlerden 8 kişiye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kişiler; II. Abdülhamit, Mustafa Kemal, Fatih Sultan Mehmet, Enver Paşa, Yunus Nadi, Wilson, Halide Edip ve Vahdettin'dir.

Görsel 1. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kitabında II. Abdülhamit

Türklerle Osmanlı idaresinde yaşayan diğer milletler birbirleri ile dostluk içinde yaşarlardı. Dinî bayramlarda Türkler, Hristiyan komşularına çiçekler verirdi. Hristiyanlar da kendi dinî bayramlarında Türklere yiyecekler sunarlardı.

Osmanlı'da birlikte yaşamının en güzel kanıtlarından biri yanda tanıtıcı resmi yer alan 1895 yılında II. Abdülhamit Döneminde açılan Darülaceze'dir. Darülaceze kimse-siz çocuklar, evsiz, hasta, engelli ve yaşlıların barınması için kurulmuştur. Günümüzde de faaliyetini sürdüren bu kurum dil, din, ırk, mezhep farkı gözetmeksizin cami, kili-se ve havrasıyla insanlara hizmet etmeye devam etmektedir.

8. sınıfta kitapları incelendiğinde, 28 kişinin ismine rastlanmıştır. Bu isimler; Mustafa Kemal Atatürk, Vahdettin, Abdurrahman Şeref Bey, Kazım Karabekir, Ahmet İzzet Paşa, Ali Fuat Paşa, Fevzi Paşa, Cemal Bey, Çerkez Ethem, Hoca Raif Efendi, Mahmut Bey, Rauf Orbay, Refet Bey (Bele), Rıza Nur, Yahya Kaptan, İsmet İnönü, Ahmet Anzavur, Ali Galip, Ali Rıza Paşa, Bekir Sami, Cevat Abbas, Çopur Musa, Damat Ferit, Demirci Mehmet Efe, Enver Paşa, Halide Edip, Kılıç Ali, Şeyh Said, Venizelos, Wilson, Yunus Nadi'dir.

Görsel 2. 8. Sınıf Kitabında İsmet İnönü ve Mahmut Bey

Birinci İnönü Zaferi'yle düzenli ordumuz Batı Cephesi'ndeki ilk başarısını kazandı. Yurdun her tarafında büyük bir coşku ile kutlanan bu zafer TBMM'de büyük bir heyecan yarattı. Mustafa Kemal, meclisin 13 Ocak 1921 tarihli toplantısında bu heyecanını "Cennetten vatanımıza bakan merhum Namık Kemal, Vatanın başına düşman dayadı hançerini/Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini, demişti. İşte ben bu kürsüden, bu yüksek meclisin başkanı olarak bütün millet adına diyorum ki: Vatanın başına düşman dayasın hançerini, bulunur kurtaracak bahtı kara maderini."⁽¹⁾ sözleriyle dile getirmiştir.

Birinci İnönü Zaferi'nden sonra Büyük Millet Meclisinin otoritesi daha da güçlendi. Ayrıca Türk milletinin düzenli orduya güveni ve desteği ile kurtuluşu olan inancı arttı. Bu savaşta kazandığı zaferden dolayı yanda kısa öz geçmişi verilen Albay İsmet Bey'in rütbesi generalliğe yükseltildi. Diğer yandan zaferi izleyen günlerde Çerkez Ethem'in çıkardığı isyan da bastırıldı ve kuvvetlerinin bir bölümü düzenli orduya katıldı.

Mustafa İsmet İnönü (1884 — 1973)

İzmir'de doğan İsmet İnönü, 1903'te Harp Okulundan, 1906'da Harp Akademisinden birincilikle mezun oldu. Birinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde bulunduktan sonra Milli Mücadele'nin başlaması ile birlikte Anadolu'ya geçti. Batı Cephesi Komutanlığına getirildi. Büyük Taarruz'un zaferle noktalanmasının ardından Mudanya Mütarekesi görüşmelerinde ve Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye'yi temsil etti. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk başkanı olan İsmet İnönü, Atatürk'ten sonra seçildiği cumhurbaşkanlığı görevini 1950 yılına kadar sürdürdü.

Andrew Mango, Atatürk, s. 625, 626 (Düzenlenmiştir).

Hareket Ordusu ve Mustafa Kemal

II. Meşrutiyet'in ilanı izleyen günlerde Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'da meşrutiyet karşıtları tarafından büyük bir isyan çıkarıldı. 13 Nisan 1909'da çıkan ve tarihe 31 Mart Ayaklanması adıyla geçen bu isyan sırasında isyancılar Mebusan Meclisini bastılar ve İstanbul'da duruma hâkim oldular. O günlerde kurmay yüzbaşı olan Mustafa Kemal, Selânik'te bulunan 3. Orduda görevliydi.

"Ayaklanma nedeniyle İstanbul'dan gizlice çekildiği belli olan şifreli bir telgraf alınır. Telgrafta 'Adadayız. Cümlemiz shhatteyiz.' denilmektedir. Komutanları bir anlam veremez ve onun düşüncesini sorarlar. Şifreyi okur, İstanbul'da olağan dışı olayların yaşandığını sezer ve daha önce gelen tüm telgrafları incelemeye alır. Vardığı sonuç, İstanbul'da ciddi bir ayaklanmanın olduğudur. Durumu, Ordu Komutanı Mahmut Şevket Paşa'ya bildirir; bir süre sonra da açık haber gelir. İstanbul'da ayaklanma vardır. Ayaklanmayı bastırarak ordunun Kurmay Başkanlığına getirilir ve Hareket Ordusu adını o koyar. 19 Nisan 1909'da Yeşilköy'e gelindiğinde Hareket Ordusu Komutanı Hüseyin Hüsnü Paşa'nın İstanbul halkına yayımladığı bildiriyi o kaleme alır."

Metin Aydoğan, Ülkemizi Adanmış Bir Yüzam, C.1, s. 42.

Resim 1.6: Hareket Ordusu Kurmay Başkanı Mustafa Kemal arkadaşlarıyla birlikte

Görsel 3. 8. Sınıf Kitabında Kazım Karabekir

Doğu Cephesi'nde Savaş ve Gümrü Barış Antlaşması

Birinci Dünya Savaşı sürerken 1917 yılında Rusya'da çıkan ihtilal sonucunda çarlık rejimi yıkıldı. Yeni kurulan yönetim ise savaştan çekilerek Doğu Anadolu ve Kafkasya'da işgal etmiş olduğu yerleri boşalttı. Rus kuvvetlerinin çekilmesi üzerine de Kafkasya'da Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan adıyla üç yeni devlet kuruldu. Bu devletlerden Ermenistan Cumhuriyeti'nin amacı, Doğu Anadolu topraklarını içine alacak şekilde Büyük Ermenistan'ı kurmaktır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Ermenileri bu hayallerini gerçekleştirmeleri için harekete geçiren devlet ise İngiltere oldu. İngiltere, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 24. maddesinde Doğu Anadolu'nun işgalini amaçlayan bir hükme yer verdi. Ayrıca Ermenilerin, Paris Barış Konferansı'na katılmalarını ve uluslararası alanda destek bulmalarını sağladı.

İngilizlerin Ermenileri desteklemelerinin nedenleri neler olabilir?

Resim 3.1: Türk askerlerinin Sankamış'a girişi

Ermeniler başta İngiltere olmak üzere Batılı devletlerden aldıkları desteğe güvenerek Kars ve çevresinde yaşayan Türkleri göç etmeye zorladılar. Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurulmasını öngören Sevr Antlaşması'nın imzalanmasından sonra da Türk topraklarına doğru saldırıya geçtiler. O günlerde bölgedeki tek düzenli birliğimiz Erzurum'daki 15. Kolordu idi. Bu orduya Büyük Millet Meclisi tarafından Doğu Cephesi Komutanlığına atanan Kâzım Karabekir Paşa komuta ediyordu.

Yandaki sayfada öz geçmişini ve milletimize yaptığı hizmetlerini okuyacağınız Kâzım Karabekir, 28 Eylül 1920'de karşı taarruza geçerek Ermenilerin işgali altındaki Sarıkamış, Kars ve Gümrü'yü geri aldı. Böylece onları barış istemek zorunda bıraktı.

4.3. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları

Tablo 10. 1998 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Düzeylerine Göre Nutuk Şahsiyetleri

Şahsiyetler	4. Sınıf	5.Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Mustafa Kemal Atatürk	+	+	+	+	+
Vahdettin					+
Abdullah Bey					
Abdurrahman Şeref Bey					+
Abdülkerim Paşa					
Kazım Karabekir	+				+
II. Abdülhamit			+	+	
Ahmet İzzet Paşa					+
Ali Fuat Paşa					+
Fevzi Paşa	+				+
Cemal Bey					+
Çerkez Ethem					+
Hoca Raif Efendi					+
İbrahim Ethem Efendi					
İzzet Bey					
Mahmut Bey					+
Muhittin Paşa					
Rauf Orbay					+
Refet Bey (Bele)					+
Rıza Nur					+
Yahya Kaptan					+
İsmet İnönü	+				+
Abdülmecit Efendi					+
Ahmet Anzavur					+
Ali galip					+
Ali Rıza Paşa					+
Bekir Sami					+
Cevat Abbas					+
Çopur Musa					+

Damat Ferit					+
Demirci Mehmet Efe					+
Enver Paşa					+
Fahrettin Paşa					+
Fatih Sultan Mehmet	+			+	
Halide Edip					+
Hamdullah Suphi					+
Hazreti Peygamber			+		
Hüseyin Avni Bey					+
Kılıç Ali					+
Hız. Ali			+		
Muaviye			+		
Şeyh Said					+
Venizelos					+
Wilson					+
Yunus Nadi					+
Toplam	4	1	5	3	35

Tabloya göre 4. Sınıf düzeyinde 4 kişinin ismine rastlanırken 5. sınıf düzeyinde; 1 kişinin ismine rastlanmıştır. Bu kişinin Mustafa Kemal olduğu görülmüştür.

Görsel 4. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Kitabında Kazım Karabekir

KÂZIM KARABEKİR (1882-1948)

Millî Mücadele'nin önemli komutanlarından biri olan Kâzım Karabekir 1882'de İstanbul'da doğdu (Görsel 2.48). 1905'te Harp Akademisini bitirerek Manastır'a atandı. Millî Mücadele'de Doğu Cephesi Komutanlığı yaptı. 1946'da TBMM Başkanlığına seçildi ve vefat ettiği 1948 yılına kadar bu görevde kaldı. Kâzım Karabekir, Osmanlının son döneminde ve Millî Mücadele yıllarında çok önemli askerî görevlerde bulunmuş ve üstlendiği görevleri başarmış seçkin bir komutandır.

Görsel 2.48 Kâzım Karabekir

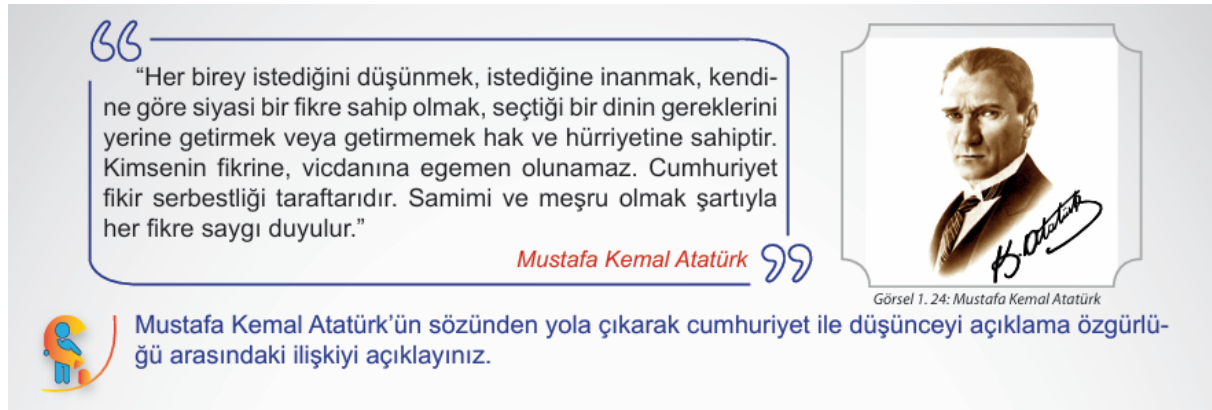
6.sınıfa gelindiğinde 5 kişiye rastlanılmıştır. Bu kişiler II. Abdülhamit, Mustafa Kemal' Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Muaviye'dir.

Görsel 5. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabında Kazım Karabekir

7. sınıf düzeyinde Nutuk'ta yer alan tarihi şahsiyetlerden kişiye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kişiler; II. Abdülhamit, Mustafa Kemal ve Fatih Sultan Mehmet'tir.

Görsel 6. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kitabında Mustafa Kemal Atatürk

8. sınıfta kitapları incelendiğinde, 35 kişinin ismine rastlanmıştır. Bu isimler; Mustafa Kemal Atatürk, Vahdettin, Abdurrahman Şeref Bey, Kazım Karabekir, Ahmet İzzet Paşa, Ali Fuat Paşa, Fevzi Paşa, Cemal Bey, Çerkez Ethem, Hoca Raif Efendi, Mahmut Bey, Rauf Orbay, Refet Bey (Bele), Rıza Nur, Yahya Kaptan, İsmet İnönü, Ahmet Anzavur, Ali galip, Ali Rıza Paşa, Bekir Sami, Cevat Abbas, Çopur Musa, Damat Ferit, Demirci Mehmet Efe,

Enver Paşa, Fahrettin Paşa, Hamdullah Suphi, Hüseyin Avni Bey, Kılıç Ali, Şeyh Said, Venizelos, Wilson, Yunus Nadi'dir.

Görsel 7. 8. Sınıf Kitabında Rauf Orbay

Görsel 2.31: Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalayan Osmanlı Heyeti Başkanı Rauf (Orbay) Bey, (1881-1964)

3. MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NIN İMZALANMASI (30 EKİM 1918) VE UYGULANMASI

I. Dünya Savaşı'nın son yılında Osmanlı Devleti'nde padişah V. Mehmet Reşat öldü, yerine VI. Mehmet Vahdettin geçti (5 Temmuz 1918). Cepheelerde alınan yenilgiler üzerine Talat Paşa Hükûmeti istifa etti. Enver, Talat ve Cemal Paşalar ülkeyi terk ettiler. Böylece yönetimde İttihat ve Terakki'nin etkinliği azaldı. 8 Ekim 1918'de Ahmet İzzet Paşa Hükûmeti kuruldu.

Şartların Osmanlı Devleti için giderek kötüleşmesi üzerine hükûmet, İtilaf Devletleri'nden ateşkes istedi. Ancak Osmanlı Devleti'nin ateşkesi sağlaması kolay olmadı. İspanya'nın arabuluculuğu ile Osmanlı Devleti ve İtilaf Devletleri arasında ateşkes görüşmeleri başladı. Bahriye Nazırı Rauf Bey (Orbay) (Görsel 2.31) başkanlığındaki Osmanlı heyeti Limni Adası'nın Mondros Limanı'na gitti. Burada İtilaf Devletleri'ni temsil eden İngiliz Amiral Calthorpe (Kaltorp) ile Osmanlı heyeti arasında bir İngiliz savaş gemisinde yapılan görüşmeler sonucu 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı. Yirmi beş maddeden oluşan ve oldukça ağır şartlar içeren bu antlaşma ile Osmanlı Devleti fiili varlığını kaybetmiştir.

4.4. 2024 Sosyal Bilgiler Programında Nutuk Şahsiyetlerinin Yer Bulma Durumları

Tablo 11'de 2024 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler öğretim programında Nutuk'ta geçen tarihi şahsiyetlerin sınıflara göre yer bulma durumları verilmiştir.

Tablo 11. 2024 Sosyal Bilgiler Programında Sınıf Düzeylerine Göre Nutuk Şahsiyetleri

Şahsiyetler	5. Sınıf (1. Kitap)	5.Sınıf (2. Kitap)
Mustafa Kemal Atatürk	+	+
Vahdettin		
Abdullah Bey		
Abdurrahman Şeref Bey		
Abdülkerim Paşa		
Kazım Karabekir		
II. Abdülhamit		
Ahmet İzzet Paşa		
Ali Fuat Paşa		
Fevzi Paşa		
Cemal Bey		
Çerkez Ethem		
Hoca Raif Efendi		

İbrahim Ethem Efendi

İzzet Bey

Mahmut Bey

Muhittin Paşa

Rauf Orbay

Refet Bey (Bele)

Rıza Nur

Yahya Kaptan

İsmet İnönü

+

Abdülmecit Efendi

Ahmet Anzavur

Ali galip

Ali Rıza Paşa

Bekir Sami

Cevat Abbas

Çopur Musa

Damat Ferit

Demirci Mehmet Efe

Enver Paşa

Fahrettin Paşa

Fatih Sultan Mehmet

Halide Edip

Hamdullah Suphi

+

Hazreti Peygamber

Hüseyin Avni Bey

Kılıç Ali

Hz. Ali

Muaviye

Şeyh Said

Venizelos

Wilson

Yunus Nadi

Toplam	3	1
---------------	----------	----------

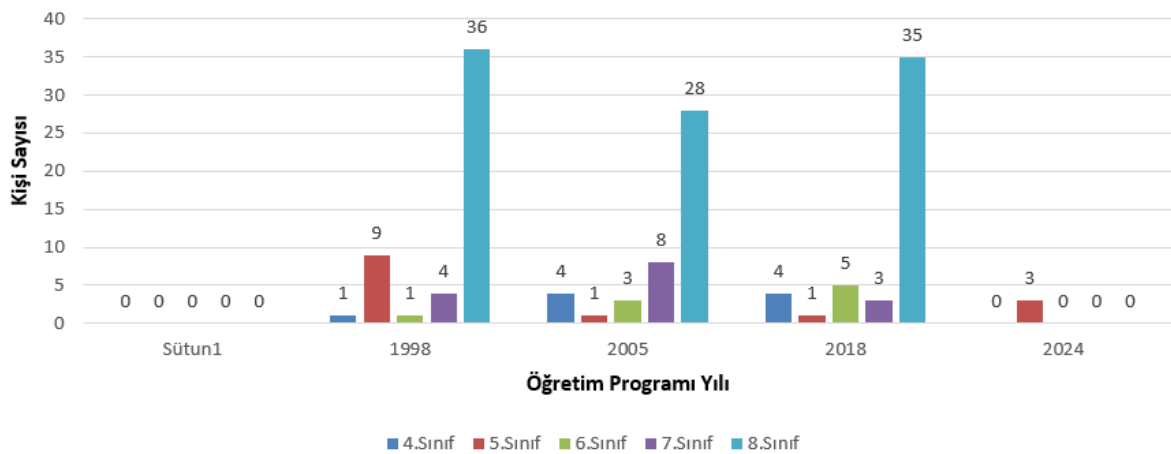
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yayınlanan 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim programı 2024-2025 Eğitim öğretim Yılı itibariyle 1, 5 ve 9. Sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır. 5. Sınıf seviyesinde 5. Sınıf seviyesinde sosyal bilgiler konuları 1. Ve 2. Kitap olmak üzere iki kitaba bölünmüştür. Bu kitaplar incelendiğinde 1. Kitapta Nutuk ile ortak olan 3 isme 2. Kitapta ise 1 isme rastlanmıştır. Bu isimler 1. Kitap içerisinde Mustafa Kemal, İsmet İnönü ve Hamdullah Suphi'dir. 2. Kitap içerisinde yalnızca Mustafa Kemal'in ismine rastlanmıştır.

4.5. 1998, 2005, 2018 ve 2024 Programlarının Karşılaştırılması

Milli bilincin oluştuğu, temel vatandaşlık başta olmak üzere, bireylere hayatları boyunca kullanacakları bilgilerin aktarıldığı önemli bir ders olan sosyal bilgiler dersinde hem kültürel aktarımın olması hem de bireylerin hayatlarına devam etmeleri için gerekli bilgiler verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın amaçları içerisinde yer alan; toplumsal değerleri koruma, antropoloji bilgileri aktarma, milli bilinci oluşturma, toplum ile uyum içerisinde yaşama gibi amaçları olan bu ders, içerik bakımından analiz edilmiştir.

Nutuk'ta yer alan, isimler ile ders kitaplarının içeriğinde geçen isimler karşılaştırıldığında, ders kitaplarında; Nutuk içeriği ile bağdaşan 134 kişinin ismine yer verilmiştir. Fakat bu ders içeriklerinde "Nutuk'ta" da adı geçen yalnızca 45 kişiden bahsedilmiştir.

Şekil 2. Nutuk' da Geçen Tarihi Şahsiyetlerin Sosyal Bilgiler Programlarında Yıl ve Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Bu kişilerin dağılımı Şekil 2 'de olduğu gibidir. 1998 Sosyal Bilgiler Programında

Nutuk ile en çok ortak isim barındıran sınıf düzeyi 8. Sınıf ve 5. Sınıf iken bu durum 2005 ve 2018 programlarında 8. Sınıf ve 4. Sınıf olmuştur. Kavramsal çerçevede bahsedildiği üzere 2005 ve 2018 yıllarında ciddi içerik değişiklikleri yaşanmış ve 1998 programında 5. Sınıfta yer alan konular 4. Sınıfa aktarılmıştır bu sebeple grafik üzerinde değişiklik olduğu saptanmıştır.

1998 Sosyal Bilgiler programında 4. Sınıf düzeyinde 1 kişiye rastlanırken 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler programında 4 kişiye rastlanmıştır. 5. Sınıf düzeyine baktığımızda 1998 Sosyal Bilgiler programında 9 kişiye rastlanırken 2005 Sosyal Bilgiler programında 1, 2018 Sosyal Bilgiler programında 1, kişiye rastlanmıştır. 6. Sınıf düzeyine geldiğimizde 1998 Sosyal Bilgiler programında 1, 2005’de 3, 2018’de 5 kişiye rastlanılmıştır. 7. Sınıf düzeyinde ise 1998 Sosyal Bilgiler programında 4, 2005’de 8 ve 2018 Sosyal Bilgiler programlarında 3 kişi olduğu tespit edilmiştir. Son olarak 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kapsamında bakıldığında 1998’de 36, 2018 Sosyal Bilgiler programında 35, 2005 sosyal bilgiler programında 28 kişi olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye Maarif Yüzyılı kapsamında yayınlanan 2024 Sosyal bilgiler öğretim programı bu tezin hazırlandığı dönemde yalnızca 5. Sınıflarda uygulamaya konulmuştur. Bu sebeptendir ki yalnızca 5. Sınıf kitapları incelenmiş o kitaplarda da 3 kişinin ismine rastlanılmıştır.

4.6. Nutuk’ta Olumsuz Olarak Yer Alan Şahsiyetlerin Sosyal Bilgiler Kitaplarında Yer Bulma Durumları

Tablo 12. Nutuk İçerisinde Olumsuz Bahsedilen İsimler

Vahdettin
Kazım Karabekir
Ahmet İzzet Paşa
Ali Fuat Paşa
Cemal Bey
Çerkez Ethem
Rauf Orbay
Refet Bey (Bele)
Rıza Nur
Abdülmecit Efendi
Ahmet Anzavur

Ali Galip

Ali Rıza Paşa

Çopur Musa

Damat Ferit

Demirci Mehmet Efe

Halide Edip

Şeyh Said

Venizelos

Wilson

Mustafa Kemal, Nutuk içerisinde daha önceki yıllarda yakın çalışma arkadaşları olan, milli mücadele yıllarında beraber çalıştığı, Rauf Orbay, Ali Fuat Paşa, Kazım Karabekir, Cemal Paşa Refet Bele, Halide Edip Adıvar gibi isimler hakkında olumsuz yorumlarda bulunmuş hatta bu isimlerden vatan haini olarak bahsetmiştir.

Nutuk içerisinde, Kazım Karabekir, Ruf Orbay, Ali Fuat Paşa ve Refet Bele hakkın Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası kurucuları olmaları sebebiyle şöyle bir metin bulunmaktadır;

“Efendiler, olaylar ve olup bitenler ortaya koydu ki, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası programı en hain kafaların eseridir. Bu fırka, memlekette suikastçıların, gericilerin sığınağı ve ümitlerinin, dayanağı oldu. Dış düşmanların, yeni Türk Devleti'ni, taze Türk Cumhuriyeti'ni yıkmayı hedef alan planlarının kolaylıkla uygulamasına yardım etmeye çalıştı. Tarih, (gizli maksatlarla hazırlanmış, genel ve gerici nitelikteki) olan Doğu İsyanı'nın sebeplerini inceleyip araştırdığı zaman, onun önemli ve belirli sebepleri arasında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın dini konularda verdiği sözleri, Doğuya gönderdikleri sorumlu sekreterinin kurduğu örgütü ve yaptığı kışkırtmaları bulacaktır” (Atatürk, 2017 s. 680).

Nutuk içerisinde olumsuz olarak yer alan, Kazım Karabekir, Ruf Orbay, Ali Fuat Paşa, Refet Bele, Cemal Bey, Rıza Nur, Ahmet İzzet Paşa ve Halide Edip Nutuk içerisinde olumsuz olarak yer almıştır.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Sosyal bilgiler içerisinde bulunan konular yönünde kişilerin topluma ve deneyimlediği tecrübeleri aktif şekilde yaşadığı fiziksel yöndeki çevreyle uyumluluk göstermesini daha kolay hale getiren eğitim halinde olduğu kabullenildiği durum kapsamında, sosyal bilgiler tarihinin insanlık var olduğu günden bu yana bulunduğu görülebilmektedir. Bu yönde sosyal bilgilerin içerisinde bulunan konularla ilgili eğitimlerin tek düzenli şekilde dersler yoluyla aktarılmaya çalışıldığı görülebilmektedir. Sanayi devriminin meydana gelmesi sonrasında yükseliş gösteren göçler neticesinde temelde Amerika kapsamında bulunan toplumsal yöndeki yapının farklılaştığı dikkat çekmektedir (Kan, 2009, s.26). Amerika kapsamında meydana gelen etnik ve dinsel temellerin değişkenlik göstermesiyle birlikte ülkenin sosyal kapsamdaki değerleri ve dinamikleri yoğun biçimde farklılık teşkil etmeye başlamıştır. Bu durum neticesinde merkezi yönetimler aktif şekilde etkinlik göstermeye başlamış, ülke dahilinde bulunan çeşitli etnik kökenleri bulunan ve çeşitli dinlerde bulunan kişilerde aidiyet hissinin gelişimi ve başarılı Amerikan yurttaşları yetiştirme duygularını edindirmek adına yenilikler meydana getirilmiştir. Bahsi geçen yeniliklerden biri eğitim yönünde oluşturulmuş ve toplum içerisinde yaşam süren kişilerin toplumla uyumlu şekilde yaşam sürebilmeleri ve karşı karşıya kaldıkları sorunları çözüme ulaştırabilmeleri adına gerekli şekilde bulunan tutum, yetenek ve bilgilerin edindirilmesinin gerekliliği doğmuştur. Sosyal bilgiler dersi yurttaşların toplum yönünde etkin ve fayda gösteren kişiler olarak edindirilmesi amacıyla bahsi geçen gereksinimleri bir araya getirmiştir (Bektaş, 2019, s.63).

Sosyal bilgiler oldukça fazla perspektifin birleşimiyle meydana gelen bir öğreti ve dersi temsil etmektedir. Sosyal bilgiler deriş kişinin toplum içerisinde aktif ve başarılı biçimde bulunması hususunda büyük görevler üstlenmektedir. Sosyal bilgiler sayesinde öğrenciler dahil oldukları çevreyi etkin şekilde bilme ve anlayabilme hususunda büyük gelişmeler gösterebilmektedir. Sosyal bilgiler sayesinde öğrencilerin şahsi kimliklerini edinmeleri de daha kolay hale gelmiştir. Sosyal bilgiler yoluyla öğrenciler dahil oldukları toplum yönünde bilgi sağlayabilecek, içerisinde oldukları coğrafya, tarih ve deneyimleri yönünde bilgi sağlayabilecekleri düşünülmektedir. Sosyal bilgiler dersi, dersin sağlandığı öğrencilerin deneyim sağladıkları ülke kapsamında bulunan adalet, özgürlük ve hak kavramlarının kavranması hususunda, toplum dahilinde bulunan kültürlerin aktif ve etkin

biçimde öğrenilmesi noktasında ve gelecek nesillere aktarımları hususunda büyük ve etkili görevler üstlenmektedir (Yıldırım, Becerikli ve Demirel, 2017, s.1578).

Sosyal bilgiler dersi içerisinde bulunan perspektiflerden biri şeklinde vatandaşlık aktarımı yönünde sosyal bilgiler bulunmaktadır. Vatandaşlık aktarımı sosyal bilgiler eğitimi yönünde yaygın ve temel biçimde kullanımı bulunan perspektif özelliği göstermektedir. Sosyal bilgiler dersi içerisinde bulunan vatandaşlık aktarımı ifadesi klasik temelde öğrenim sağlanmasını esas almaktadır. Geleneksel şekilde öğrenmeyi kabullenen vatandaşlık aktarımı biçiminde sosyal bilgiler aktif ve etkin kişiler yetiştirilmesini öngörmekte ve beklemektedir. Bu yönde meydana getirilen eğitimde toplum içerisinde bulunan kültürel gelenekleri kabullenmeyi ve aktarmayı hedeflemektedir (Kan, 2009, s.27).

Sosyal bilgiler süreç içerisindeki değişimlerden sonra perspektif yönünde farklar görülmüştür. 1950 yılları sonrasında küresel yönde oluşan algı ve değişimler neticesinde eğitimin temel kalıp ifadelerden arındırılması hedef şeklinde güncellenmiştir. Sosyal bilgiler öğretimlerini geleneksel yapıdaki kalıp biçiminde bulunan tekniklerden arındırarak öğrencilerin etkin ve başarılı şekilde varlık göstermelerini hedeflemektedir. Sosyal bilgiler öğretimi hususunda kişinin otoritesinden bağımsız olacak şekilde tutumlar göstermesi hedeflenmektedir. Kişilerin toplumsal kapsamdaki yapıları denetleyebilmeleri beklenmektedir. Bu yönde perspektifler değerlendirildiği durumda kişileri temel kabul etmesi kişinin toplum yönünde bağımsız olarak tutum göstermesi bahsi geçen perspektifi vatandaşlık perspektifinden ayırdığı görülmektedir. Kişilerin bilgi birikim durumlarının yeterli düzeyde bulunması hususunda bu yöndeki perspektifin kullanımı önemli olmaktadır (Kayaalp, 2015, s.37).

Sosyal bilgiler hususunda meydana getirilen değişimler, perspektifler yönünde büyük çaplı etkiler meydana getirmektedir. Sosyal bilgiler öğretimi yönünde meydana gelen yansıtıcı yapıdaki değerlendirme alanı şeklinde gündeme gelmektedir. John Dewey'in düşünceleri yönünde meydana getirilmiştir. Bu yönde esas hedef, öğrencilerin kişisel ve toplumsal kapsamda bulunan sorunlar yönünde fikir sahibi olarak, makul seviyede verilmiş kararlar alması amaç edinilmektedir. Bu perspektif içerisinde kişi yaşamında karşılaştığı sorunlar ve deneyimlediği durumların çözümleri hususunda bu bakış açısını aktif olarak kullanarak çözümlere ulaşmaktadır (Yeşiltaş ve Kaymakçı, 2009, s. 229).

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Nutuk içerisinde geçen şahsiyetlerin sosyal bilgiler ders programları içerisinde yer bulma düzeyleri incelenmiştir. Bunun Sonucunda 1998 Programında en fazla Nutuk şahsiyetinin 8. Sınıf düzeyinde sonra 5. Sınıf düzeyinde yer aldığı görülmüştür. 2005 programına gelindiğinde sınıf düzeyleri yer değiştirmiş ve en fazla 4. Sınıf ve 8. Sınıf düzeyinde yer almıştır. Bunun sebebi olarak da program içerisinde yer alan Milli Mücadele konularının 5. sınıftan 4. sınıfa alınmış olunması görülür. 6. Sınıf düzeyine gelindiğinde Nutuk şahsiyetine en az yer verilen programın 1998, sonra 2005 ve en çok 2018 olduğu tespit edilmiştir. 7. Sınıf düzeyinde ise en fazla 2005 programında Nutuk şahsiyetine rastlanırken en az 2018 programında Nutuk şahsiyetine rastlanır. Program içeriklerinde ki yer yer azalan ve artmalar içeriklerin sadeleştirilmesi, konuların, öğrenme alanlarının yer değiştirmesi olarak görülebilir. Bütün sınıf düzeylerinde en fazla şahsiyet konuların doğrudan bağlantısı olması sebebiyle 8. Sınıflarda görülmüştür. 8. Sınıf düzeyinde de en fazla 1998 sonra 2018 ve en az 2005 programında Nutuk tarihi şahsiyetlerine rastlanmıştır.

Nutuk'ta bahsi geçen ve ders içeriklerinin amaçları doğrultusunda anlatılması; bilgilerin kalıcı olmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda ismi geçmesi gerek şahsiyetlerin, özellikle Kurtuluş Savaşı ve yeni devletin kuruluş sürecindeki isimlerle daha fazla örtüşmesi, Cumhuriyet'in yaşatılması için güzeldir fakat yetersizdir. Hem Milli Mücadele hem de Türk Tarihi boyunca etkisi olan şahsiyetlerin öğretilmesi, milli birlik ve beraberlik için olduğu kadar, eğitim gören öğrencilerin, tarih bilinci ışığında, atalarından güç almaları adına önemlidir.

Nutuk'un akılcı şekilde bulunması anlatımsal yönde en temel özellikleri arasında varlık göstermektedir. Nutuk'un anlatımı kapsamında söz sanatlarından minimum seviyede yararlanılmış olması ve bilimsel temellere dayanan gerçekleri ilk ağızdan aktarır şekilde varlık göstermesi, Nutuk'un tarih derslerinin belirli bölümleri dahilinde, inkılap derslerinin yoğun bölümünde kullanılabilir yapıda bulunmasına imkân sağlamaktadır. Nutuk eserinin gerçekleri ilk ağızdan ve dönem niteliklerini yansıtır biçimde bulunması, farklı dersler kapsamında temel olmasa da yardımcı kaynak olarak kullanılabileceği yönünde fikir sağlamaktadır (Hanaylı, 2021, s. 101). Nutuk eserinin döneminin, dil kullanımı, tarihsel olayları, meydana gelen olayların detaylı anlatımlarını içerisinde barındırması Nutuk'un yardımcı kaynak şeklinde kullanılabilmesi yönünde destek sağlamaktadır.

6.1. Öğretim Programına Yönelik Öneriler

Hem Sosyal bilgiler hem de inkılap tarihi konuları ve sosyal bilgilerin vatandaşlık öğretiminde önemli yer kaplaması sebebiyle Nutuk'un ders programları içerisinde daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin de temelini oluşturan erdem-değer-eylem çerçevesinde yer alan vatanseverlik, özgürlük ve çalışkanlık değerlerinin daha iyi kavratılmasını sağlamak amacıyla Nutuk'ta yer verilen 1919-1927 arası dönem önemli görülmektedir.

Özellikle öğrencilerin 4. Sınıfta Millî Mücadele konularını görmüş olmaları, konuya yatkınlık sağlaması sebebiyle 5. Sınıfta seviyelerine göre basılmış bir Nutuk incelemesi yapmaları vatandaşlık okuryazarlığı konusunda da öğrencilere kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Yine 8. sınıf düzeyinde konuların doğrudan bağlantılı olması sebebiyle öğrencilerin seviyesine uygun bir Nutuk incelemesinin faydalı olacağı öngörülmektedir.

6.2. Ders Programına Yönelik Öneriler

Nutuk eserinin dersler kapsamında temel kaynak olmasa da yardımcı kaynak olarak kullanımı önerilmesinin yanı sıra, tüm okulların kütüphaneleri içerisinde tüm öğrencilerin erişim sağlayabileceği şekilde ve farklı yaş grubundan insanların anlayabileceği şekilde sadeleştirilmiş versiyonlarının bulunması önerilmekte ve bu yönde önem teşkil etmektedir.

Öğrenmelerin kalıcı hale getirilmesini sağlamada yardımcı olması sebebiyle Nutuk'a ders içerisinde daha fazla yer verilebilir.

Tarih ve inkılap temelli derslerin yoğun bilgi içermesi öğrencilerin ders kapsamında işlenen konuları anlaması ve kendi yaşamlarıyla karşılaştırarak pratiklik sağlaması, kalıcılık elde etmesini güçleştirir halde bulunmaktadır. Bu kapsamda Nutuk'un kendi dönemine ışık tutan yapısı, öğrencilerin öğrendikleri bilgileri detaylı şekilde ve farklı açılardan görmesine destek sağlamakta ve yardımcı kaynak olarak kullanımı yönünde olumlu etki göstermektedir.

Öğrencilerin geçmişi anlayıp bugünü ve geleceği yorumlamalarını kolaylaştırmak açısından Nutuk'un bir ders materyali olarak kullanılması önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2014). *Türk eğitim tarihi "M.Ö. 1000- M.S. 2013"*. (24. Basım). Pegem Akademi.
- Altıkulaç, A. (2008). *8. sınıf T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde bir öğretim tekniği olarak 'drama'*. [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=wBmNpkQC9Nhi90NLW7E7-a-4Ny1MM6EseRdhq04Ubn7PAIaj-0boXuMvjKwO24Nc>
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye'de Cumhuriyetten Günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)*. [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUjCEoPC56MgzPec2rI9xmcESrC9BImJirJ-pSPd1CKh7dMe7>
- Aslan, E. Safran, M. (2016) Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* (ss.4-48.). Pegem Akademi.
- Atatürk, M.K. (2017). *Nutuk 1919-1927*. (Zeynep Korkmaz Ed.). Atatürk Araştırma Merkezi. (Orijinal yayın tarihi 1927)
- Avcı, E., & İbret, B. Ü. (2018). Toplumsal kimliğin oluşumunda sosyal bilgiler dersinin rolünün incelenmesi: sosyal bilgiler öğretim programları (1968, 1998, 2005). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (29), ss. 336-376. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.384963>
- Balkan, İ., ve Uysal, A. (2015). Sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların, sosyal beceri ve benlik kavramı durumlarının açısından karşılaştırılması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 35(1), ss. 27-56.
- Bektaş, Ö., ve Zabun, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik becerileri. *Journal Of International Social Research*, 12(63), ss. 709-796.
- Bilgili, A. S. (2006). "Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler". İsmail H. Demircioğlu (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. (ss.3-56). Ankara: Pegem Yayınları.
- Börekçi, M. (2008). Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri. *Journal Of International Social Research*, 1(5), ss. 353-375.
- Çatak, M. (2015). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (62), ss. 69-94.
- Çelik, A., ve Kamış, E. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme alanı-beceri ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar*

Dergisi, 3(3), ss. 391-410.

- Çelikkaya, T., Yıldırım, T., ve Kürümlüoğlu, M. (2019). Öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin programdaki becerilere ilişkin beceri hiyerarşileri, gerekçeleri ve önerileri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), ss. 111-132. <https://doi.org/10.33206/mjss.482103>
- Çetin, K. (2003). Türk eğitim tarihinde sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin tarihsel süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1-2), ss. 163-185.
- Çoban, O., ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(1), ss. 479-505.
- Demir, B., ve Hataç, S. (2018). Sosyal bilim disiplinlerine göre 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), ss. 27-56.
- Demir, S. B., ve Akengin, H. (2014). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem Akademi.
- Dilek, D. ve Dilek, A. (2005). *Tarih öğretiminde ders materyali olarak nutuk. İlk ve ortaöğretim kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri*. M. Saray ve H. Tosun (Ed.) Atatürk Araştırma Merkezi.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Nobel.
- Ersoy F., (2021). Sosyal bilgiler öğretim programının incelenmesi. M. Aktepe, V. Gündüz, N. K. Fidan ve E. Yalçınkaya (Edt.), *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (ss. 97-129). Pegem Akademi.
- Giddens, A., ve Balkız, B. (2007). Sosyal bilim nedir. [Özel sayı]. *Sosyoloji Dergisi* (17), ss. 313-325.
- Gürkan, Hasan. (2013). Atatürk'ün Söylev'i (Nutuk) üzerine bir bibliyografya denemesi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13(27) ss. 123-36.
- Hanaylı, G. (2021). 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı ile Nutuk'ta yer alan değerlerin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi [Yüksek Lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=8tbPippmWV_b-Irrn9YEA6rvampXUdeRw4GRC5Jqqg62pnYTLjSNUJGfvy7KRg8
- Hayta, N. ve Akhan, N. E. (2014). Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde örnek bir uygulama: 'Bir devrin analizi: Nutuk'. *Kastamonu Eğitim Dergisi*,

22(3), ss. 1049-1076.

İnan, S. (2014). *Sosyal bilgiler eğitime giriş*. Anı Yayıncılık.

İnce, M., ve Yavuz, Ö. (2018). 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının eisner eğitsel eleştiri modeline göre değerlendirilmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12 (26), ss. 407-426.

Kafadar, T. (2019, Haziran 27-29). *Sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının beceri yönünden değerlendirilmesi* [Sözlü bildiri]. V. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, İstanbul, Türkiye

Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), ss. 663-672.

Kan, Ç., (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), ss. 25-30.

Karadağ, M. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme durumlarının değerlendirilmesi (Şanlıurfa ili örneği)* [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=zD1B0cW7zVr3VcnZjitVXvFZKgx7Zvy0pERy-kRXH4BdGXDq9UzDb0KMnE8JknMo>

Kayaalp, F. (2015). İdeoloji-vatandaşlık ilişkisi bağlamında 1923-1950 Türkiye’sinde sosyal bilgiler kapsamındaki ders kitaplarının incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WY5CM7tPNE2z_YM6pBu0t5rKMnmVyTPKi7nwzVcvWsojDFLo_fuzI6ynaFmsc4ct

Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research*, 3(1), ss. 35- 64.

Keçe, M., ve Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), ss. 110 139.

Keskin, Y., ve Keskin, S. (2014). İlkokul (İlköğretim) sosyal bilgiler programlarında milli bilinç ve barış değerinin tarihsel süreci. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), ss. 51-86.

Kılıç, F. (2016). Nutuk’un analitik bir incelemesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1). ss. 132-141

Kılıçoğlu, G. (2021). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 3-16). Pegem Akademi.

- Malkoç, S., ve Bahri, A. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık tiplerinin belirlenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 54(2), ss. 459-496.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı), (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ilköğretim ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar), Ankara, 29s.
- Arat, T. ve Bakan, Ö. (2011). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1 -2), ss. 363-374.
- Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi. (1998). Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Sosyal bilgiler dersi (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) öğretim programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Meydan, A., ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (29). ss. 402-422.
- National Council For The Social Studies, (1993). *The social studies professional*. Erişim adresi: <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-socialstudies>.
- Önger, S., & Duman, S. N. (2024). 2018, 2023 ve 2024 sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), ss. 1308-1339. <https://doi.org/10.51460/baebd.1450941>
- Özdemir, M. (2015). “Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi.” M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 4. Baskı. (ss.17-46). Pegem. A Yayıncılık.
- Özmen, C. (2011). Sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık aktarımı yaklaşımına ilişkin öğretmen görüşleri/Teachers Opinions Related To Citizenship Transmission Approach In Social Studies Education. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), ss. 435-456.
- Öztürk, A. (2019). *Okul dışı öğrenmeye ilişkin Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. C. Öztürk (Ed.). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları İçinde*. (1-40). Pegem Akademi.
- Öztürk, C., ve Kafadar, T. (2020). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), ss. 112-126.

<https://doi.org/10.24315/tred.550508>

- Öztürk, F. Z. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik durumlarının incelenmesi*. [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUjCEoPMZR4t_eJA0-ROJcVt4u2gSNp7aBLqAN8MIzrsYqOTHy
- Pekuslu, M. N. (2019). *5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri (Isparta İli Örneği)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Sağlam, M., Vural, L., Ve Akdeniz, C. (2011). Küreselleşmenin Türkiye'deki ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında görülen yansımaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), ss. 1-15.
- Samancı, O., ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), ss. 281-288.
- Selvi, H., (2020). *Sorularla Türkiye Cumhuriyeti tarihi*. Yeditepe Yayınevi
- Serttaş, F. (2019). *Sosyal bilgiler eğitiminde bilim teknoloji ve toplum ünitesi'nin öğretiminde argümantasyon tabanlı öğrenme sürecinin etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Sönmez, Ö. F., ve Kılıçoğlu, G., (2016), Değerlendirme boyutu ile sosyal bilgiler programları (1924-2005). *TÜBİAD Tüm Bilim İnsanları ve Akademisyenler Derneği Dergisi*, 1(1), ss. 36-49
- Subaşı, Y. (2014, Haziran). *EcichFromm ve Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi*. [Doktora tezi, Adıyaman Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Şekerci, H. (2018). *Sosyal bilgiler öğretiminde storyline yaklaşımının etkililiğinin incelenmesi*.
- Taş, H.,ve Kiroğlu, K. (2018). 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Elektronik İlköğretim Dergisi*, 17(2), ss. 697-716. doi.org/10.18026/cbayarsos.713052
- Tay, B. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü, bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri içinde* (s. 2-16). Pegem.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırılması. *Avrasya Bilimler Akademisi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (27), ss. 461-487. doi.org/10.32709/akusosbil.544022

- Turan, R. (2018). 2017 İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme. *Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi* (19), ss. 295-328.
<http://dx.doi.org/10.22464/diyalektolog.257>
- Uzun, H. (2005). *Atatürk'ün Nutuk'unun içerik analizi* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=-L8ilcwn9ZRRc_YMKxXW1hmBtoeSAK5XULRYmZZakvCzi3hT35POvdjBIF75UT9I
- Ülçay, O. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli değerlendirmesi. *Ulusal Eğitim Toplum ve Dünya Dergisi*, 1(2), ss. 70-75. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11097248>
- Ünal, F. (2012). 2005 sosyal bilgiler öğretim programı öğrenme alanlarıyla ilgili atasözleri ve deyimler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), ss. 319-339.
<https://doi.org/10.7822/egt23>
- Yalçın, A., & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), ss. 842-873. <https://doi.org/10.30831/akukeg.414578>
- Yeşiltaş, N. K., ve Kaymakçı, S. (2009). John Dewey'nin eğitim anlayışı ve sosyal bilgiler eğitimine yönelik bazı örnek uygulamaları. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), ss. 227-242.
- Yıldırım, S. G., Becerikli, S., ve Demirel, M. (2017). Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi. *İlköğretim Online*, 16(4), ss. 1575-1588.
<https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342975>
- Yıldırım, Y., & Çalışkan, A. (2024). 2024 sosyal bilgiler dersi öğretim programının 2005, 2015 ve 2018 programlarıyla karşılaştırılmalı analizi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1), ss. 108-142.
<https://doi.org/10.46452/baksoder.1485390>
- Yıldız, B. (2006). *Nutuk'un fikri ve edebi açıdan incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

ÖZ GEÇMİŞ

TUĞBA FİRDEVS METİN

Öğrenim Bilgisi

Lisans	Amasya Üniversitesi
2011-2015	İlköğretim Ana Bilim Dalı

Eserler

A. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings)

basılan bildiriler:

1. Metin, T., Kavuk, S., Çoban, A. (2023). Türkiye-Makedonya İlişkileri Üzerine 2000-2022 Yılları Arasında Yazılmış Bilimsel Çalışmaların İncelenmesi-Meta Sentez Örneği, Balkan 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Üsküp, Makedonya, 3-5 Şubat
2. Metin, T., Kavuk, S., Çoban, A. (2023). Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında Geçmişten Günümüze Türk Balkan İlişkilerine Yönelik Öğretmen Görüşleri, Balkan 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Üsküp, Makedonya, 3-5 Şubat